

รายงานทางวิชาการ
(Group Project)

เรื่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู
สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ : ศึกษาเฉพาะกรณี
จังหวัดปทุมธานี

๑

จัดทำโดย กลุ่มสุพรรณิการ์

รายงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 7
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2559

รายงานทางวิชาการ
(Group Project)

เรื่อง การฟื้นฟูสมรรถภาพเด็กและเยาวชนผู้ติดยาเสพติดตามพระราชบัญญัติฟื้นฟู
สมรรถภาพผู้ติดยาเสพติด พ.ศ. ๒๕๔๕ : ศึกษาเฉพาะกรณี
จังหวัดปทุมธานี

จัดทำโดย กลุ่มสุพรรณิการ์

1. นายอนุกุลกิจ เศรษฐกิจกุล
2. พ.ต.อ. ณพภัฏษณ์ นิติพัฒน์ธนา
3. พ.ต.อ. พงศธร เครียดธฤมาล
4. นางสาวอมรรัตน์ กล่ำพลบ
5. นางฐิตารีย์ อยู่วิทยา
6. นายอรรถสิทธิ์ ดำรงรัตน์
7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์กิตติบดี ไยพูล

รายงานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการฝึกอบรม
หลักสูตรการบริหารงานยุติธรรมระดับสูง รุ่นที่ 7
สถาบันพัฒนาบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม สำนักงานกิจการยุติธรรม
ประจำปี 2559

บทสรุปผู้บริหาร

๑. ชื่อเรื่อง

ภาษาไทย : แนวทางการพัฒนาระบบการยุติธรรมทางเลือก กรณีศึกษาเปรียบเทียบระบบการบริหารจัดการรายกรณี จังหวัดบุรีรัมย์ กับคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาษาอังกฤษ : Development of Alternative Dispute Resolution : A Comparative Study between Buriram Case Management Model and Laos People's Democratic Republic Case

๒. เหตุผลประกอบการศึกษา

(๑) เป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจของผู้วิจัยและสอดคล้องกับนโยบายเร่งด่วนเพื่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรม ได้แก่ การพัฒนาระบบกระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้มีประสิทธิภาพตามนโยบายเร่งด่วนภายใต้แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๑

(๒) เป็นเรื่องใหม่และไม่ซ้ำซ้อนกับงานวิจัยที่ทำมาแล้ว

(๓) เป็นเรื่องที่สามารถดำเนินการให้แล้วเสร็จตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดได้

๓. บทคัดย่อ

กระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution) และการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองท้องถิ่นและภาคประชาชนในงานยุติธรรม มีส่วนสำคัญในการลดความขัดแย้งและสร้างความเป็นธรรมในสังคม (Social Justice) สอดคล้องกับแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๑ ซึ่งมีเป้าหมาย ๔ ประการ คือ (๑) การให้บริการประชาชนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายเหมาะสม (๒) ประชาชนสามารถเข้าถึงการให้บริการของหน่วยงานยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม (๓) หน่วยงานยุติธรรมมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และ (๔) ปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลลดลง

ในการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นของประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้นำหลักคิดเรื่องระบบงานยุติธรรมทางเลือกและการเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็งมาใช้ ตัวอย่างเช่น จังหวัดบุรีรัมย์มีการขับเคลื่อนการบริหารจังหวัด เรียกว่า “การขับเคลื่อนการบริหารงานจังหวัดด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (Buriram Case Management Model : B-CM Model)” และองค์กรปกครองท้องถิ่นระดับบ้านของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีนายบ้านและคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทการระงับข้อพิพาทและความขัดแย้งระดับบ้านเช่นกัน

สารบัญ

	หน้า
บทสรุปผู้บริหาร	๒
สารบัญ	๓
บทที่ ๑ บทนำ	
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๔
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๕
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๕
๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๑๑
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง	
๒.๑ กรอบคิดงานวิจัย	๑๒
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย	๑๒
๒.๓ ทฤษฎีว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน	๑๕
๒.๔ ทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก	๑๘
๒.๕ แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๕๘-๒๕๖๑	๑๙
๒.๖ ทฤษฎีว่าด้วยการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน	๒๒
๒.๗ สรุปกรอบคิดงานวิจัย	๒๓
บทที่ ๓ ศึกษาเปรียบเทียบการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านจังหวัดบุรีรัมย์ กับคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	
๓.๑ ระบบการบริหารจัดการรายกรณี จังหวัดบุรีรัมย์	๒๔
๓.๒ คณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	๓๖
๓.๓ ศึกษาเปรียบเทียบการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านจังหวัดบุรีรัมย์ กับคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	๔๐
บทที่ ๔ สรุปและข้อเสนอแนะ	
๔.๑ ผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ	๔๒
๔.๒ ข้อเสนอแนะ	๔๒
บรรณานุกรม	๔๓
ภาคผนวก	

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็งและการสร้างระบบการบริหารจัดการที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกภาคส่วนของสังคมที่มุ่งเน้นการปฏิรูปและพัฒนากลไกการบริหารรัฐกิจทั้งในฝ่ายการเมือง ฝ่ายบริหารหรือฝ่ายตุลาการ บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารรัฐกิจอย่างมีประสิทธิภาพนั้น มีปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) เป็นต้นมา ประกอบกับฐานสนับสนุนเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๔๐ ที่วางหลักการให้บรรดาการใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และการบริหารรัฐกิจต้องคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล ในส่วนการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่สังคมรัฐต้องจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนอย่างรวดเร็วและเท่าเทียมกัน รวมทั้งจัดระบบงานราชการและงานของรัฐอย่างอื่นให้มีประสิทธิภาพเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชน

ระบบการอำนวยความสะดวกยุติธรรมคือ การจัดระบบงานของกระบวนการยุติธรรมของรัฐที่ทำหน้าที่อำนวยความสะดวกยุติธรรมในสังคม ซึ่งแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภทคือ ระบบงานยุติธรรมโดยกระบวนการยุติธรรม และระบบงานยุติธรรมทางเลือก โดยระบบงานยุติธรรมที่ควบคุมอาชญากรรมอยู่ภายใต้กลไกกระบวนการยุติธรรม ได้แก่ กระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง กระบวนการยุติธรรมทางอาญาและกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง ที่มุ่งเน้นการบังคับใช้กฎหมายและพิจารณาคดีตามกฎหมายวิธีสบัญญัติ เช่น กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง วิธีพิจารณาความอาญา หรือวิธีพิจารณาคดีทางปกครอง เป็นต้น ส่วนระบบงานยุติธรรมทางเลือกเป็นระบบที่ถูกสร้างเป็นทางเลือกในการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่ประชาชน ไม่ว่าจะอยู่ในภารกิจของฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ หรือฝ่ายการเมืองก็ตาม

ระบบงานยุติธรรมทางเลือกจึงเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก (Alternative Dispute Resolution) ที่ทำหน้าที่ลดข้อขัดแย้งและสร้างความเป็นธรรมทางสังคม (Social Justice) นอกเหนือจากกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเปิดโอกาสให้หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองท้องถิ่น ภาคประชาชน ชุมชนท้องถิ่น และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดระเบียบทางสังคม การอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน การแก้ไขปัญหาาระงับข้อพิพาทและลดความขัดแย้งในสังคม ตลอดจนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประชาชน รูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีทั้งที่กระบวนการยุติธรรมหลักสร้างระบบงานยุติธรรมทางเลือกขึ้นเอง เช่น ศาลยุติธรรมมีการจัดตั้งศูนย์สมานฉันท์และสันติวิธี ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท กรมบังคับคดี ศูนย์ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาท สำนักงานอัยการ เป็นต้น หรือรูปแบบที่หน่วยงานอื่นที่ไม่ใช่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมสร้าง

ระบบงานยุติธรรมทางเลือกขึ้น เช่น สำนักงานยุติธรรมจังหวัดและเครือข่ายยุติธรรมชุมชนของกระทรวงยุติธรรม หรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ มีอาสาสมัครและเครือข่ายคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ หรือบทบาทของสภาพัฒนาการเมือง หรือสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น หรือรูปแบบของเครือข่ายภาคประชาชนสร้างระบบยุติธรรมทางเลือกระดับหมู่บ้านและชุมชน

ระบบงานยุติธรรมทางเลือกเป็นนโยบายเร่งด่วนของคณะรัฐมนตรีตามมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๓ ตุลาคม ๒๕๕๘ โดยบรรจุไว้ในแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๑ ภายใต้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๙ มุ่งเน้นเน้นการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรม มีเป้าหมายสำคัญอยู่ ๔ ประการ ได้แก่

(๑) การให้บริการประชาชนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายเหมาะสม

(๒) ประชาชนสามารถเข้าถึงการให้บริการของหน่วยงานยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม

(๓) หน่วยงานยุติธรรมมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

(๔) จำนวนปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลลดลง

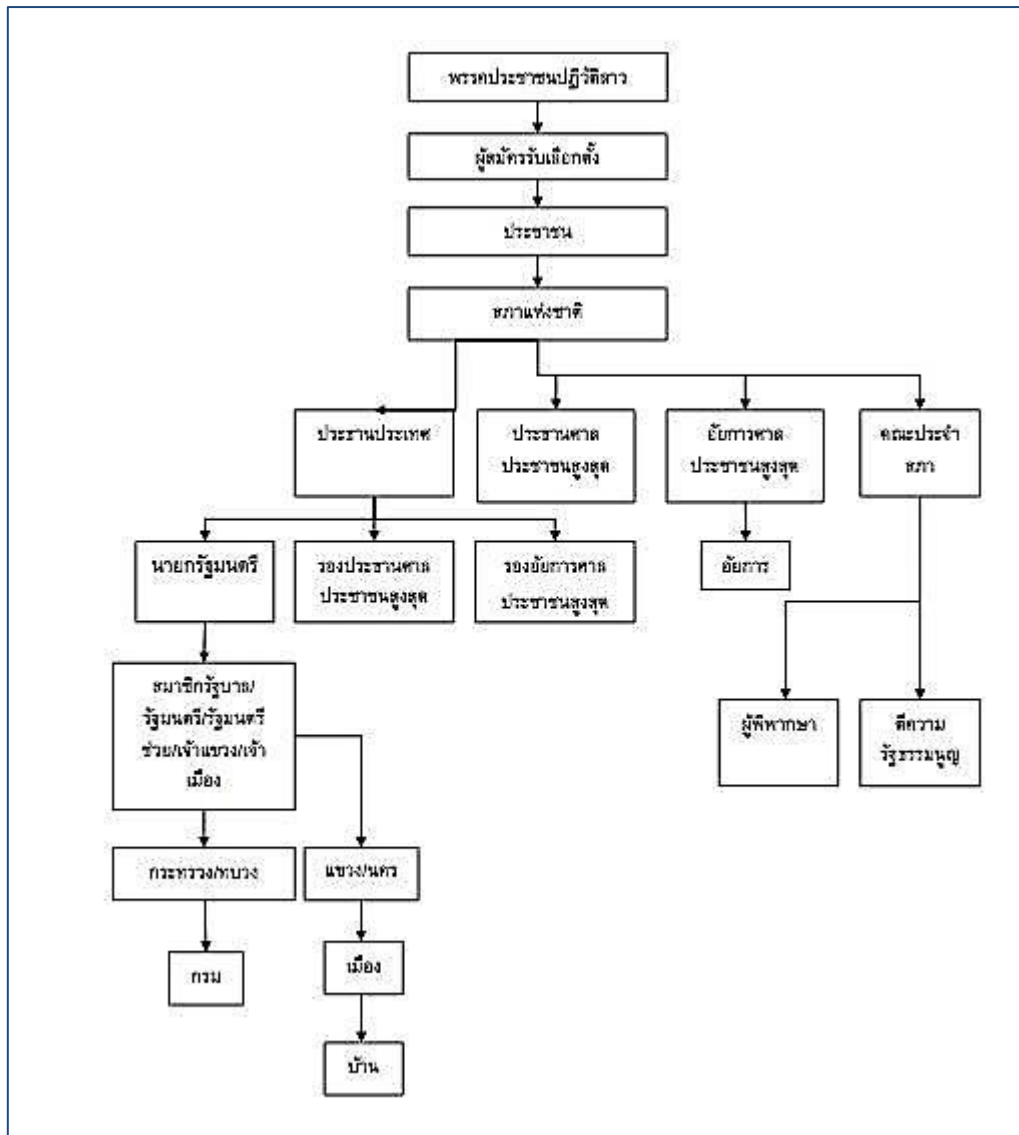
ที่จังหวัดบุรีรัมย์ นายเสรี ศรีหะไตร ผู้ว่าราชการจังหวัด ได้นำหลักคิดเรื่องระบบงานยุติธรรมทางเลือกและการเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง มาใช้เป็นแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในการขับเคลื่อนการบริหารจังหวัดตัวอย่างของการบริหารจัดการ เรียกว่า **“การขับเคลื่อนการบริหารงานจังหวัดด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (Buriram Case Management Model : B-CM Model)”** หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า **“บุรีรัมย์ โมเดล”**

B-CM Model คือ เครื่องมือที่ช่วยส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิดวิเคราะห์ปัญหา และประเมินความพร้อมของตนเองก่อนนำไปวางแผนหรือกำหนดวิธีการพัฒนาเพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน และสร้างจิตสำนึกร่วมกันว่า “บุรีรัมย์สันติสุขบนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน”

รูปแบบของ B-CM Model มีการขับเคลื่อนในหลายด้านอย่างมีมิติที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ (๑) การสร้างจิตสำนึกร่วมกันของทุกภาคส่วน (๒) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนา (๓) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็ง (๔) ธรรมนูญหมู่บ้าน (๕) แผนพัฒนาหมู่บ้าน (๖) กองทุนพึ่งพาตนเองหรือกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน (๗) การวางระบบการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน (ระบบทายาท) (๘) การบูรณาการหน่วยงานของรัฐ และ (๙) การมีส่วนร่วมของประชาชน

จากหลักคิดและองค์ประกอบดังกล่าว จึงทำให้ B-CM Model เป็นรูปแบบของการบริหารรัฐกิจที่บูรณาการทั้งในฝ่ายการเมือง ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนารากฐานของสังคมให้เข้มแข็งในรูปแบบของ “คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)” ในทุกระดับตั้งแต่คุ้มบ้าน หมู่บ้าน ตำบล อำเภอและจังหวัด ซึ่งเป็นองค์คณะบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งต่อสิทธิในการปกครองตนเอง (Self-Determination Right) รวมทั้งมีบทบาทในการตัดสินใจและเสนอนโยบายหรือยุทธศาสตร์เชิงรุกต่อผู้ว่าราชการจังหวัดในเรื่องจัดระเบียบสังคมและอำนวยความยุติธรรมในสังคม

ในขณะที่การปกครองท้องถิ่นของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีการแบ่งการปกครองออกเป็นสามระดับ คือ ระดับแขวง (แขวงและนคร) ระดับเมือง (เมืองและเทศบาล) และระดับหมู่บ้าน โดยการปกครองระดับหมู่บ้านนี้จะมีนายบ้านรับผิดชอบปกครองหมู่บ้านให้มีความเรียบร้อยและสงบสุข ตามมาตรา ๗๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กำหนดให้ “นายบ้านมีหน้าที่รับผิดชอบจัดตั้งปฏิบัติระเบียบกฎหมายและมติคำสั่งของรัฐ ปกป้องรักษาความสงบ ความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้าน และพัฒนาบ้านให้มีความหนักแน่นในทุกด้าน”

ด้วยเหตุนี้ การปกครองท้องถิ่นระดับบ้านที่มีนายบ้านเป็นผู้รับผิดชอบปกครองหมู่บ้าน จึงมีลักษณะของการจัดระเบียบของสังคมและอำนวยความสะดวกในสังคมด้วย

จากกรณีศึกษาดังกล่าว คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาข้อมูลเปรียบเทียบระหว่างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็ง จังหวัดบุรีรัมย์ กับคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน ซึ่งเป็นสถาบันการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่มีนายบ้านเป็นหัวหน้าทำหน้าที่บริหารหมู่บ้านคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน เพื่อประโยชน์ในการเป็นแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกในระดับชุมชนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบการระงับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้านของ คณะกรรมการหมู่บ้านจังหวัดบุรีรัมย์กับคณะกรรมการคุ้มครองบ้าน นครเวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบปัญหาและอุปสรรคต่อการดำเนินงานระงับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน

๑.๒.๓ เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกด้านการระงับข้อพิพาทในระดับหมู่บ้าน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา : ศึกษากระบวนการบริหารจัดการรายกรณี Buriram Case Management Model B-CM Model : B-CM Model ในส่วนคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็ง/ธรรมนุญหมู่บ้านสันติสุข จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเปรียบเทียบกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ในประเด็นการนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกมาใช้สร้างความเป็นธรรมทางสังคม

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร : ประชากรที่ใช้ในการศึกษา (จังหวัดบุรีรัมย์) ได้แก่ ผู้บริหารจังหวัดบุรีรัมย์หรือผู้แทน และผู้แทนของคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็ง ประชากรที่ใช้ในการศึกษา (สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว) ได้แก่ นายบ้าน นักวิชาการ และผู้เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม สปป.ลาว

๙

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกในระดับชุมชนท้องถิ่น โดยศึกษาข้อมูลระบบการบริหารจัดการรายกรณี Buriram Case Management Model B-CM Model : B-CM Model ในส่วนคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็ง/ธรรมนุญหมู่บ้านสันติสุข จังหวัดบุรีรัมย์ โดยเปรียบเทียบกับบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และวิเคราะห์ข้อมูลหาจุดแข็งของกลุ่มตัวอย่างเพื่อใช้ในการถอดสรุปบทเรียนและเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เหมาะสมกับประเทศไทย

๑.๔.๑ วิธีการศึกษา

(๑) การศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research)

ศึกษาจากเอกสารทางวิชาการ ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก การมีส่วนร่วมของประชาชน สิทธิมนุษยชน การพัฒนาที่ยั่งยืน งานวิจัย รวมทั้งเอกสารจาก website โดยพิจารณาจากหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับเรื่องวิจัย

(๒) การศึกษาวิจัยภาคสนาม (Field Work Research)

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

๒.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ตามแนวคำถาม

๒.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ตามแนวคำถาม

(๓) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

๓.๑ คณะผู้วิจัยได้คัดเลือกคณะกรรมการหมู่บ้าน อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน ๒ แห่ง เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาถึงรูปแบบและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามระบบการบริหารจัดการรายกรณี Buriram Case Management Model B-CM Model : B-CM Model

๓.๒ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

๓.๒.๑ นายเสรี ศรีหะไตร ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากเป็นผู้คิดและปฏิบัติแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในการขับเคลื่อนการบริหารจังหวัดด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (Buriram Case Management Model : B-CM Model)

๓.๒.๒ นายพงศ์จรัส รวยร่ำ ผู้ทรงคุณวุฒิ เนื่องจากเป็นผู้มีส่วนในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในการขับเคลื่อนการบริหารจังหวัดด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (Buriram Case Management Model : B-CM Model)

๓.๒.๓ ท่านบุญสี วงบัวสี หัวหน้ากลุ่มใหญ่แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประจำจังหวัดขอนแก่น เนื่องจากเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับสถาบันการเมืองและระบบการปกครองท้องถิ่นของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๓.๓ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) คณะผู้วิจัยได้จัดประชุมสนทนากลุ่ม ณ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน ๑๒-๑๕ คน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับคณะกรรมการปกครองบ้าน ระบบนายบ้าน และกระบวนการยุติธรรมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประกอบด้วย (๑) นายบ้าน (๒) เจ้าหน้าที่กระทรวงยุติธรรม (๓) นักวิชาการ (๔) นักกฎหมาย และ (๕) ผู้ที่เกี่ยวข้อง

(๔) แนวคำถามของการศึกษาวิจัยภาคสนาม

๔.๑ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

ลำดับ	รายชื่อ	คำถาม
๑	นายเสรี ศรีหะไตร ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์	๑. ปัจจัยที่ทำให้จังหวัดบุรีรัมย์วางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในการขับเคลื่อนการบริหารจังหวัดตัวอย่างของการบริหารจัดการ เรียกว่า “การขับเคลื่อนการบริหารงานจังหวัดด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (Buriram Case Management Model : B-CM Model)” คืออะไร ๒. การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกันระหว่างภาครัฐกับภาคประชาชนในการขับเคลื่อนตามแผนยุทธศาสตร์ฯ ใช้วิธีการหรือรูปแบบใด ๓. การกำหนดเป้าหมายแห่งความสำเร็จร่วมกันถึง “บุรีรัมย์สันติสุขบนความพอเพียง เพื่ออนาคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน” เป็นอย่างไร ๔. การสร้างแบบปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๙ ประการ และแบบการขับเคลื่อนคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็งเป็นอย่างไร ๕. การสร้างแบบการขับเคลื่อนธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดีเป็นอย่างไร ๖. ตัวอย่างการนำ B-CM Model ไปสู่การปฏิบัติ ๗. ปัญหาอุปสรรคและความท้าทายที่พบจากการนำ B-CM Model ไปใช้งานเป็นอย่างไร ๘. B-CM Model กับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน มีความสัมพันธ์และเชื่อมโยงกันอย่างไร
๒	นายพงศ์จรัส รวยรำ ผู้ทรงคุณวุฒิ	
๓	ท่านบุญสี วงบัวสี หัวหน้ากองสุลใหญ่แห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประจำจังหวัดขอนแก่น	

		ประชาชนลาวมีรูปแบบเป็นอย่างไร ๓. ขอให้ท่านเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของข้อ ๑ และ ๒ กับประเทศไทย ๔. ขอให้ท่านอธิบายถึงรูปแบบการปกครองท้องถิ่นระดับหมู่บ้าน และบทบาทหน้าที่ของนายบ้านตามมาตรา ๗๘ ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นอย่างไร ๕. กระบวนการยุติธรรมและระบบงานยุติธรรมทางเลือกของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวเป็นอย่างไร ๖. ระบบนายบ้ายถือเป็นระบบงานยุติธรรมทางเลือกหรือไม่อย่างไร
--	--	---

๔.๒ การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

คณะผู้วิจัยกำหนดประเด็นคำถามสำหรับการสนทนากลุ่ม ดังนี้

(๑) บทบาทหน้าที่ของนายบ้านในการระงับข้อพิพาทของคนในชุมชนมีหรือไม่อย่างไร

(๒) ประชาชนในชุมชนมีความเชื่อถือในระบบนายบ้านในการอำนวยความสะดวกหรือไม่อย่างไร

(๓) โครงสร้างของสถาบันการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวให้อำนาจนายบ้านในการจัดระเบียบทางสังคมและอำนวยความสะดวกให้แก่ชุมชนมากน้อยอย่างไร

(๔) การปกครองท้องถิ่นระดับบ้านมีการจัดทำข้อตกลงของชุมชนและมีกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่อย่างไร

(๕) ปัญหาอุปสรรคและความท้าทายของระบบนายบ้านกับการพัฒนาและสร้างความเป็นธรรมในสังคมเป็นอย่างไร

๑๒

๑.๕ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๕.๑ มีแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการเสริมสร้างรากฐานของสังคมให้เข้มแข็ง

๑.๕.๒ มีแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยบูรณาการกับรัฐ

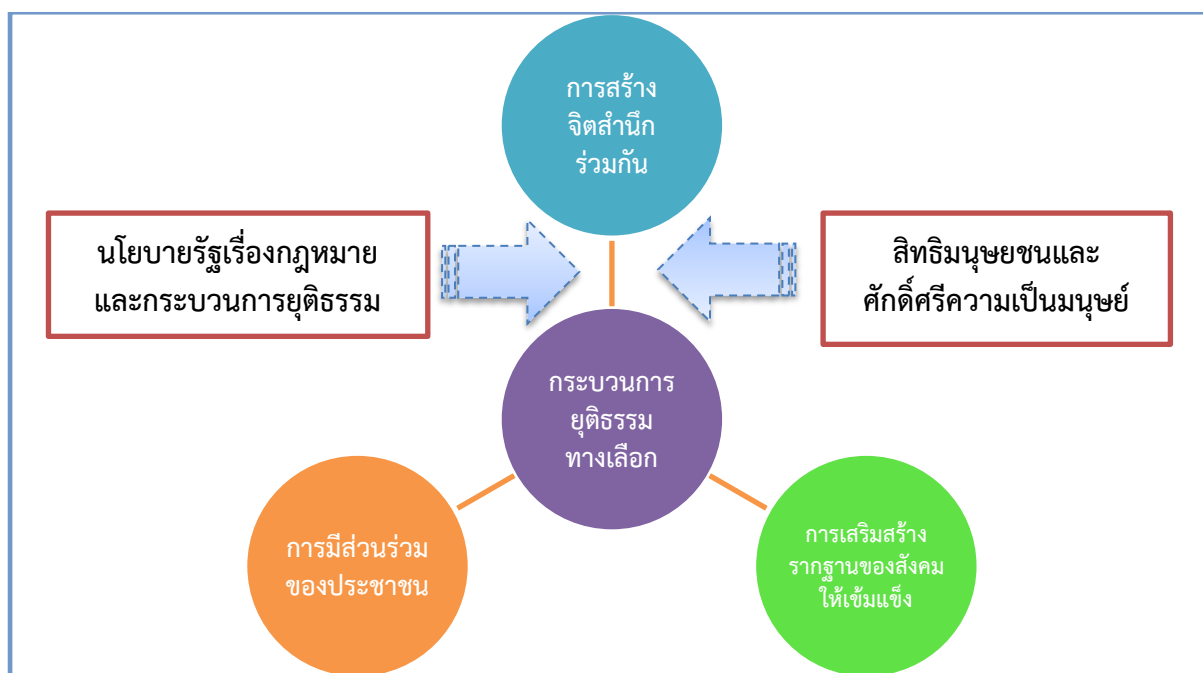
บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

๒.๑ กรอบคิดงานวิจัย

สำหรับกรอบคิดงานวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่ผู้วิจัยอาศัยเป็นฐานสนับสนุนในการศึกษาวิจัยข้อมูลและวิเคราะห์ มีดังนี้

- (๑) แนวคิดและทฤษฎีสหิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้อง
- (๒) แนวคิดและทฤษฎีกระบวนการยุติธรรมทางเลือก
- (๓) ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน
- (๔) ทฤษฎีการสร้างจิตสำนึกกร่วมกัน
- (๕) แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๑

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีว่าด้วยสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๒.๒.๑ บททั่วไป

สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ที่ได้รับการรับรองและคุ้มครองอย่างเป็นรูปธรรมและสากลตามเอกสารสิทธิระหว่างประเทศของสหประชาชาติ เอกสารหลักคือ “ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน” (The Universal Declaration of Human Rights (UDHR)) สิทธิมนุษยชนมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้

- (๑) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิที่ติดตัวมาของมนุษย์
- (๒) สิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทุกคน
- (๓) มนุษย์ทุกคนมีสิทธิมนุษยชนเท่าเทียมกัน
- (๔) รัฐมีหน้าที่ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- (๕) สิทธิมนุษยชนเป็นมาตรฐานแห่งความสำเร็จและเป็นศีลธรรมที่ต้องได้รับการเคารพและยอมรับนับถือ
- (๖) สิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานแห่งเสรีภาพ ความยุติธรรม และความสงบเรียบร้อยในสังคม

ตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนได้แบ่งประเภทของสิทธิมนุษยชนไว้ ๒ ประเภท คือ

- (๑) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และ (๒) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

- (๑) สิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

สิทธิพลเมือง หมายถึง สิทธิที่เป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ได้แก่ ความมั่นคงในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน และสิทธิเด็ดขาดของมนุษย์

สิทธิทางการเมือง หมายถึง สิทธิที่มีหลักประกันในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการบริหารรัฐ โดยตรงสิทธิในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย หรือเรียกว่า สิทธิในการเลือกหรือกำหนดวิถีชีวิตของตนเองทางการเมือง

- (๒) สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

หมายถึง บรรดาสิทธิที่มาเติมเต็มให้มนุษย์ดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพและสามารถดำเนินการใด ๆ เกี่ยวกับความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติและเสรีภาพของตนได้อย่างเสรี ประกอบด้วยสิทธิที่จะทำงาน สิทธิในการคุ้มครองการทำงานและค่าจ้างอย่างเป็นธรรม สิทธิที่จะรวมกลุ่ม สิทธิประกันสังคม สิทธิในการสร้างครอบครัว สิทธิที่จะมีมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอ สิทธิสุขภาพ สิทธิในการศึกษา สิทธิทางด้านวัฒนธรรม

๒.๒.๒ สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรม

สิทธิมนุษยชนมีหลักว่า “สิทธิมนุษยชนเป็นศักดิ์ศรีประจำตัวของมนุษย์” รัฐต้องให้ความคุ้มครองและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนอย่างเสมอภาคโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม และสิทธิขั้นพื้นฐานที่เอกสารสิทธิระหว่างประเทศได้ให้การรับรองไว้เป็นสิ่งยืนยันถึง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ของประชาชน

นอกจากนี้ มีการกำหนดให้รัฐนำหลักสิทธิมนุษยชนไปสู่การกำหนดนโยบายรัฐและวิถีปฏิบัติต่อการใช้อำนาจอธิปไตยบนพื้นฐานของหลักสิทธิมนุษยชน ที่เรียกว่า “หลักนิติรัฐ” และตามหลักสิทธิมนุษยชนไม่เปิดช่องให้มีการตีความอย่างใดอันมุ่งต่อการทำลายขั้นพื้นฐานของมนุษย์ได้

ตามหลักสิทธิมนุษยชนได้กำหนดสิทธิมนุษยชนในกระบวนการยุติธรรมไว้ดังนี้

- (๑) สิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งชีวิต (ข้อ ๓)
- (๒) บุคคลใดจะถูกกระทำการทรมานหรือการปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย ไร้มนุษยธรรม หรือย่ำยีศักดิ์ศรีไม่ได้ (ข้อ ๕)

- (๓) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับทุกแห่งหนว่าเป็นบุคคลตามกฎหมาย (ข้อ ๖)
- (๔) ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอันมีประสิทธิผลจากศาลที่มีอำนาจแห่งรัฐต่อการกระทำอันล่วงละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐานซึ่งตนได้รับตามรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย (ข้อ ๘)
- (๕) บุคคลใดจะถูกจับกุม กักขัง หรือ เนรเทศตามอำเภอใจไม่ได้ (ข้อ ๙)
- (๖) ทุกคนย่อมมีสิทธิในความเสมอภาค อย่างเต็มที่ในการได้รับการพิจารณาคดีที่เป็นธรรม และเปิดเผยจากศาลที่อิสระและไม่ลำเอียงในการพิจารณากำหนดสิทธิและหน้าที่ของตน และข้อกล่าวหาอาญาใดต่อตน (ข้อ ๑๐)
- (๗) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตาม กฎหมายในการพิจารณาคดีที่เปิดเผย ซึ่งตนได้รับหลักประกันที่จำเป็นทั้งปวงสำหรับการต่อสู้คดี (ข้อ ๑๑ (๑))
- (๘) บุคคลใดจะถูกตัดสินว่ามีความผิดทางอาญาใด อันเนื่องจากการกระทำหรือละเว้นใด อันมิได้ถือว่าเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือกฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่ได้กระทำการนั้นไม่ได้และจะกำหนดโทษที่หนักกว่าที่บังคับใช้ในขณะที่ได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้ (ข้อ ๑๑ (๒))

ประเด็นมีว่า สิทธิในกระบวนการยุติธรรมเป็นการคุ้มครองสิทธิพลเมืองจากการใช้อำนาจที่ไม่เป็นธรรมจากรัฐ หมายความว่า กระบวนการยุติธรรมต้องเป็นธรรมและอิสระปราศจากการแทรกแซงของรัฐ และกระบวนการยุติธรรมเป็นหลักประกันพื้นฐานในการคุ้มครองสิทธิในการมีชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งชีวิต

๑๕

๒.๒.๓ สิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรมในประเทศไทย

สำหรับประเทศไทยมีพัฒนาการเรื่องการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนโดยพิจารณาจากหลักการที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยตั้งแต่ปี ๒๕๔๐ เป็นต้นมาดังนี้

- (๑) การรับรองเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และบทบัญญัติสิทธิเสรีภาพของประชาชน
- (๒) การใช้อำนาจรัฐผูกพันเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- (๓) การรับรองให้สามารถอ้างเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิมนุษยชนเพื่อใช้เป็นสิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่ปรากฏมีดังนี้

- (๑) การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย
- (๒) ห้ามการลงโทษด้วยการทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือ ไร้มนุษยธรรม เว้นแต่โทษประหารชีวิตตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (๓) ห้ามการจับ คุมขัง ตรวจค้นตัวบุคคล หรือการกระทำใดอันกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

- (๔) บุคคลจะไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่จะได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่กำหนดไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้
- (๕) ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือ จำเลยไม่มีความผิดก่อนมีคำพิพากษา อันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิดจะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้

๒.๒.๔ แนวคิดว่าด้วยสิทธิมนุษยชนกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

มาตรฐานแห่งความสำเร็จของสิทธิมนุษยชนประกอบด้วยเสรีภาพ ความยุติธรรม และความสงบเรียบร้อยในสังคม ซึ่งรัฐมีบทบาทสำคัญในการบริหารรัฐกิจและใช้อำนาจรัฐเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ หมายความว่า หน้าที่ในการอำนวยความยุติธรรมของรัฐจะต้องแทรกอยู่ในทุกบริบทแวดล้อม ไม่เฉพาะมิติด้านการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในระบบกระบวนการยุติธรรมตามโครงสร้างหลัก ได้แก่ หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมและฝ่ายตุลาการ เท่านั้น ยังหมายรวมถึงมาตรการส่งเสริม ค้ำครอง และแก้ไขปัญหาอันเกิดจากฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วย เช่น การตรากฎหมาย การดำเนินนโยบายลดข้อพิพาททางสังคม เป็นต้น

สิทธิในกระบวนการยุติธรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่สำคัญที่สุดคือการปลูกฝังวัฒนธรรมแห่งสิทธิมนุษยชน และการเคารพต่อสิทธิขั้นพื้นฐานในทุกด้าน ทั้งสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม เช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เข้ามาสนับสนุนและเติมเต็มภารกิจงานยุติธรรมตามโครงสร้างกระบวนการยุติธรรม ได้แก่

- (๑) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอำนวยความยุติธรรม
- (๒) การสร้างกระบวนการทัศน์เรื่องสิทธิมนุษยชนต่อการบริหารรัฐกิจในทุกด้าน

๒.๓ ทฤษฎีว่าด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน

๒.๓.๑ บททั่วไป

การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสิทธิมนุษยชนประการหนึ่ง และเป็นพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย สำหรับประเทศไทยได้พัฒนาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในนโยบายของรัฐและวิปฏิบัติราชการดังจะเห็นได้จากพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ.๒๕๔๖ ซึ่งกำหนดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิรูประบบราชการและบริหารรัฐกิจ

๒.๓.๒ ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของประชาชน

ดร.ถวิลวดี บุรีกุล (สถาบันพระปกเกล้า, ถวิลวดี บุรีกุล, ๒๕๕๑, น.๕) อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีปรากฏในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ ๕ (๒๕๒๕-๒๕๒๙) เป็นต้นมา โดยรูปแบบของการมีส่วนร่วมมีหลายมิติด้วยกัน ได้แก่

(๑) ความหมายอย่างแคบของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การพิจารณาถึงการมีส่วนร่วมช่วยเหลือโดยสมัครใจโดยประชาชนต่อโครงการสาธารณะหนึ่ง ๆ แต่ไม่ได้คาดหวังให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงหรือวิจารณ์โครงการ

(๒) ความหมายอย่างกว้างของการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การสนับสนุนให้ประชาชนตื่นตัวและตอบสนองต่อโครงการสาธารณะ รวมถึงการสร้างโครงการสาธารณะจากการริเริ่มของประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่น

หลักสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนคือต้องสร้างความตื่นรู้ให้แก่ประชาชนหรือชุมชนท้องถิ่น และสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

ต่อกระบวนการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ศาสตราจารย์วันชัย วัฒนศัพท์ อธิบายว่า มีความจำเป็นต้องสร้างกระบวนการสื่อสารสองทางที่มีเป้าหมายโดยรวมเพื่อที่จะให้เกิดการตัดสินใจที่ดีขึ้นและได้รับการสนับสนุนจากสาธารณชน ซึ่งเป้าหมายของกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชน ก็คือทำให้ข้อมูลต่อสาธารณชนและให้สาธารณชนแสดงความคิดเห็นต่อโครงการที่นำเสนอหรือนโยบายรัฐและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาเพื่อหาทางออกที่ดีที่สุดสำหรับทุกคน (Creighton, วันชัย วัฒนศัพท์, ผู้แปล, ๒๕๔๓, น.๑๙) มีเงื่อนไขพื้นฐานอยู่ ๓ ประการ คือ (๑) ต้องมีอิสรภาพ (๒) ต้องมีความเสมอภาคและ (๓) ต้องมีความสามารถ

๒.๓.๓ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

รัฐสามารถส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้ด้วยกันหลายระดับ ได้แก่

- (๑) ระดับการเป็นที่ปรึกษาและวางแผน เช่น การทำประชาพิจารณ์ การสำรวจความคิดเห็น ก่อนดำเนินโครงการ เป็นต้น
- (๒) ระดับการใช้อำนาจ เช่น การดำเนินการร่วมกับรัฐ คณะกรรมการต่าง ๆ เป็นต้น
- (๓) ระดับการประเมินและติดตามผล เช่น การลงประชามติ เป็นต้น

สำหรับประเทศไทยมีตัวอย่างของการตรากฎหมายในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนี้

(๑) พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน พ.ศ. ๒๕๕๑

มีหลักการคือ มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนเพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีความเข้มแข็งร่วมกันจัดการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนท้องถิ่น

กฎหมายได้ให้ความหมายของชุมชนคือ กลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันโดยมีผลประโยชน์และวัตถุประสงค์ร่วมกันเพื่อช่วยเหลือหรือสนับสนุนกัน หรือทำกิจกรรมอันชอบด้วยกฎหมายและศีลธรรมร่วมกัน หรือดำเนินการอื่นอันเป็นประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องและมีระบบบริหารจัดการและการแสดงเจตนาแทนกลุ่มได้ และความหมายของชุมชนท้องถิ่นคือชุมชนที่อยู่ร่วมกันในพื้นที่หมู่บ้านหรือตำบล

บทบาทหน้าที่ของสภาองค์กรชุมชนบทบาทมีภารกิจเช่น (๑) การส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนอนุรักษ์หรือฟื้นฟูจารีตประเพณีภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะหรือวัฒนธรรมอันดีของชุมชนและของชาติ (๒) การส่งเสริมและสนับสนุนให้สมาชิกองค์กรชุมชนร่วมมือกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานของรัฐในการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร ธรรมชาติที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน (๓) การเผยแพร่และให้ความรู้ความเข้าใจแก่สมาชิกองค์กรชุมชนรวมถึงการร่วมมือกันในการคุ้มครองคุณภาพสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลและยั่งยืน (๔) การเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไขและการพัฒนาต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือ (๕) การเสนอแนะปัญหาและแนวทางแก้ไข หรือความต้องการของประชาชนอันเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะของหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

(๒) พระราชบัญญัติสภาพัฒนาการเมือง พ.ศ. ๒๕๕๑

มีหลักการคือ กำหนดให้มีสภาพัฒนาการเมืองเพื่อสนับสนุนการพัฒนาการเมือง ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ รวมทั้งดำเนินการให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมืองและสนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่

บทบาทหน้าที่ของสภาพัฒนาการเมืองในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น (๑) การเสริมสร้างวัฒนธรรมอันดีทางการเมือง วิถีชีวิตประชาธิปไตย และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในทางการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (๒) การส่งเสริมและพัฒนาให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง ได้แก่ (ก) สนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคมให้เกิดความเข้มแข็ง (ข) ส่งเสริมและสนับสนุนองค์กรภาคประชาสังคม ภาคเอกชน และภาคพลเมืองในการเผยแพร่และจัดกิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข (ค) เผยแพร่และส่งเสริมจิตสำนึกความเป็นพลเมือง สิทธิ และหน้าที่ของพลเมืองตลอดจนการเรียนรู้ของประชาชน ชุมชน และเครือข่ายในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสมานฉันท์ในความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ภูมิโนเวศน์ และวัฒนธรรม รวมทั้งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยสันติวิธี (ง) ส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือประชาชน ชุมชน และองค์กรภาคประชาสังคมให้สามารถใช้สิทธิตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ทั้งในการรับทราบและเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การวางแผนด้านต่างๆ ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น การตัดสินใจทางการเมือง การจัดทำบริการสาธารณะและการตรวจสอบการใช้อำนาจอรัฐ เป็นต้น

(๓) พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. ๒๕๔๖

กฎหมายนี้ได้กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีของการบริหารราชการให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชนว่าต้องอยู่ในแนวทางที่ถือว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางในการได้รับบริการจากรัฐ มีเป้าหมายสำคัญ ๗ ประการคือ (๑) เกิดประโยชน์สุขของประชาชน (๒) เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ (๓) มีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ (๔) ไม่มีขั้นตอนการปฏิบัติงานเกินความจำเป็น (๕) มีการปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ (๖) ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวก และได้รับการตอบสนองความต้องการ และ (๗) มีการประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างสม่ำเสมอ

๒.๔ ทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

๒.๔.๑ บททั่วไป

ดร.กิตติพงษ์ กิตยารักษ์ อธิบายความหมายของกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หมายถึง ทางเลือกในการยุติข้อพิพาทโดยไม่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมด้วยการใช้วิธีการไกล่เกลี่ยหรือประนีประนอมยอมความ หรือระบบอนุญาโตตุลาการนอกศาล

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีลักษณะสำคัญ ดังนี้ (จุฑารัตน์ เอื้ออานวย และคณะ, รายงานวิจัยการพัฒนารอบแนวทางการวิจัยชุดโครงการกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในสังคมไทย, กระทรวงยุติธรรม, ๒๕๕๓, หน้า ๑๙)

๑. องค์ประกอบด้านข้อพิพาทหรือความขัดแย้งเกิดขึ้น (Dispute) ต้องมีความขัดแย้งหรือข้อพิพาทเกิดขึ้น ซึ่งข้อพิพาทนั้นหมายถึงข้อพิพาททางแพ่งหรือทางอาญา

๒. องค์ประกอบด้านความจำเป็นและความต้องการใช้กระบวนการยุติธรรมรูปแบบเฉพาะสำหรับข้อพิพาทและคดีความบางลักษณะเป็นคดีที่มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป ซึ่งจะเป็นการเหมาะสมกว่าถ้าหากมีการใช้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกรูปแบบเฉพาะ หรือมาตรการที่มีการออกแบบโดยเฉพาะสำหรับคดีประเภทนั้น เช่น กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กระบวนการยุติธรรมสำหรับกรณีความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

๓. องค์ประกอบด้านรูปแบบวิธีการจัดการความขัดแย้ง ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นต้องการมาตรการหรือกลไกวิธีการชุดหนึ่งหรือลักษณะใดลักษณะหนึ่งมาใช้จัดการยุติหรือแก้ไขปัญหา ความขัดแย้งหรือข้อพิพาทนั้น ได้แก่ (๑) ลักษณะที่เป็นทางการ (Formal) หรือไม่เป็นทางการ (Non-Formal) (๒) ลักษณะที่มุ่งแก้แค้นทดแทน (Retribution) ด้วยการลงโทษ (Punishment) หรือมุ่งชดใช้เยียวยา (Restitution) ด้วยการฟื้นฟูสัมพันธภาพ (Restoration) และ (๓) ลักษณะที่เป็นกระบวนการหันเหออกจากขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก หรือเป็นกระบวนการที่มีพื้นฐานมาจากการลงโทษโดยชุมชน (Community Sanction) รูปแบบใดรูปแบบหนึ่งหรือหลายรูปแบบผสมผสานกัน ทั้งนี้ เพื่อให้ประชาชนและชุมชนบรรลุเป้าหมายแห่งการเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างความสงบสุขของสังคมได้อย่างรวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม

๔. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ผู้มีส่วนร่วมหรือผู้เกี่ยวข้องสำคัญในความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้น ได้แก่ คู่กรณีในกรณีข้อพิพาท ผู้กระทำความผิด และเหยื่ออาชญากรรม ในกรณีความขัดแย้งหรือข้อพิพาททางอาญาและชุมชนหรือผู้แทนชุมชน ซึ่งเป็นผู้มีส่วนร่วมหรือผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความร่วมมือร่วมใจ (Participation) ระดับต่างๆ หรือการเป็นหุ้นส่วน (Partnership) ก็ตาม ล้วนแล้วแต่เป็นองค์ประกอบส่วนที่สำคัญยิ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาความขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนของตน โดยแก้ไขที่รากเหง้าอันเป็นต้นทางแห่งปัญหาอย่างตรงจุดมากที่สุดทางหนึ่ง

๒.๔.๒ รูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางเลือก

ทฤษฎีว่าด้วยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกได้พัฒนาเป็นมาตรการต่าง ๆ ได้แก่ การระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolutions หรือ ADRs) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยชุมชน (Community-Based Correction) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้เรือนจำ (Noncustodial Treatment of Offender) การหันเหผู้กระทำความผิดออกจากกระบวนการเรือนจำ (Diversion from Custodial) การใช้ทางเลือกอื่นแทนการกักขัง (Alternatives to incarceration) การใช้มาตรการอื่นแทนการลงโทษจำคุก (Alternatives to Prison) การปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดโดยไม่ใช้ระบบที่เป็นทางการ (Non-Institutional Treatment of Offender) และการดำเนินคดีอาญาอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Justice) เช่น กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ยุติธรรมชุมชน (Community Justice) และมาตรการลงโทษระดับกลาง (Intermediate Sanction) เป็นต้น (สุทธิพล ทวีชัยการ, มปป.)

โดยแนวคิดกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์และยุติธรรมชุมชน เป็นแนวคิดของกระบวนการยุติธรรมทางเลือกใหม่ที่มีการกล่าวถึงอย่างมากในปัจจุบัน

กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์เป็นแนวคิดที่นำมาใช้ในการยุติความขัดแย้งหรือระงับข้อพิพาทที่เชื่อว่าการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยเฉพาะความเสียหายที่เกิดขึ้นกับเหยื่ออาชญากรรม จะทำให้เกิดความยุติธรรมและนำมาซึ่งความสงบสุขในชุมชน (จุฑารัตน์ เอื้ออานวยและคณะ, เพิ่งอ้าง, หน้า ๕๑)

ส่วนยุติธรรมชุมชนเป็นแนวทางที่เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากขึ้นในทุกขั้นตอน และให้ประชาชนหรือชุมชนทำหน้าที่เป็นผู้แก้ไขปัญหาคือพิพาทที่เกิดขึ้นภายในชุมชนเอง โดยประชาชนหรือชุมชนจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบหรือแนวทางการแก้ปัญหาโดยอาศัยฐานสนับสนุนจากความหลากหลายตามวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และภูมิหลังของแต่ละท้องถิ่น หรือการนำปทัสถานทางสังคมอันได้แก่ วิถีชาวบ้าน จารีตประเพณี ความเชื่อของชุมชน ฯลฯ มาใช้จัดการแก้ไขปัญหาข้อพิพาทหรือควบคุมปัญหาอาชญากรรมในชุมชน

๒๐

๒.๕ แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๑

๒.๕.๑ บททั่วไป

แผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๑ เป็นแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรม ฉบับที่ ๒ ภายใต้พระราชบัญญัติพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๔ มีเป้าหมาย ๔ ประการ คือ (๑) การให้บริการประชาชนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นไปด้วยความสะดวก รวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายเหมาะสม (๒) ประชาชนสามารถเข้าถึงการให้บริการของหน่วยงานยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม (๓) หน่วยงานยุติธรรมมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และ (๔) ปริมาณคดีที่ขึ้นสู่ศาลลดลง

๒.๕.๒ ยุทธศาสตร์ของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๑

(อ้างอิงตามแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติพ.ศ. ๒๕๕๘-๒๕๖๑, กระทรวงยุติธรรม) มีดังนี้

ยุทธศาสตร์ที่ ๑ การพัฒนาประสิทธิภาพระบบการให้บริการประชาชน

ระบบการทำงานของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่างๆ ทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมาย การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การอำนวยความสะดวกยุติธรรม และการบำบัดฟื้นฟูและช่วยเหลือผู้กระทำผิดยังไม่ทันสมัยและมีขั้นตอนมาก บางหน่วยงานยังไม่มีสำนักงานครอบคลุมทั่วถึงในพื้นที่ต่างๆ และหลายหน่วยงานมีบุคลากรไม่เพียงพอกับปริมาณงานที่เพิ่มขึ้น ทำให้การบริการประชาชน มีความล่าช้า มีค่าใช้จ่ายสูงทั้งในส่วนของหน่วยงานและภาคประชาชนส่งผลทำให้เกิดความไม่พึงพอใจ ความเสียเปรียบและความไม่เป็นธรรม โดยเฉพาะกลุ่มคนยากจน เนื่องจากต้องเสียเวลาและใช้ค่าใช้จ่ายมากในการดำเนินการ

ยุทธศาสตร์ที่ ๒ การพัฒนาและบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม

ปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องในการบริหารงานยุติธรรมจำนวนมาก แต่ในทางปฏิบัติปรากฏว่า การบังคับใช้กฎหมายต่างๆ ยังไม่มีประสิทธิภาพและเสมอภาคเท่าที่ควร ไม่ว่าในลักษณะของการไม่มีการบังคับใช้เลยการเลือกปฏิบัติสำหรับบางคนบางกลุ่มและการละเลยบังคับใช้เนื่องจากไม่สอดคล้องในทางปฏิบัติจริง มีความยุ่งยากและขั้นตอนมากเกินไป ทำให้ไม่สามารถจัดการกับปัญหาอาชญากรรม การทุจริตประพฤติมิชอบ และการมีผลประโยชน์ทับซ้อนในภาครัฐทุกระดับได้อย่างจริงจัง ทั้งนี้สาเหตุของสภาพการณ์ดังกล่าว นอกเหนือจากตัวกฎหมายเองแล้วยังเกี่ยวกับการขาดทักษะความรู้ความชำนาญและการใช้ดุลยพินิจของผู้ปฏิบัติ และภาคประชาชนที่ไม่รับรู้หรือรับรู้แต่ยังคงฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง นอกจากนี้ประเทศไทยยังจำเป็นต้องเร่งรัดพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลบนพื้นฐานของหลักนิติธรรม เพื่อรองรับการอนุวัติตามอนุสัญญาและข้อตกลงกับนานาประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาคและระหว่างประเทศ รวมทั้งเป็นการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. ๒๕๕๘

ยุทธศาสตร์ที่ ๓ การส่งเสริมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการมีส่วนร่วมในงานยุติธรรม

ปริมาณคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรมมีจำนวนมากและมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่หน่วยงานที่รับผิดชอบในแต่ละขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ยังไม่สามารถบริหารจัดการได้แล้วเสร็จตามระยะเวลาที่เหมาะสมทำให้มีปริมาณคดีสะสมเพิ่มขึ้นมาโดยตลอด ประกอบกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปีพ.ศ. ๒๕๕๘ ยิ่งอาจทำให้เกิดข้อพิพาทความขัดแย้งและการกระทำความผิดมากขึ้น ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้องนำกระบวนการทางเลือกในรูปแบบต่างๆ มาใช้รวมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมขององค์กรท้องถิ่นและภาคประชาชนในงานยุติธรรม เพื่อตรวจสอบเจ้าหน้าที่รัฐหรือต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ป้องกันอาชญากรรมข้อพิพาทหรือลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้น และหากเกิดเหตุก็สามารถดำเนินการให้เป็นที่ยุติได้อย่างสะดวกและรวดเร็ว

ยุทธศาสตร์ที่ ๔ การพัฒนาบุคลากรและสร้างองค์ความรู้ในงานยุติธรรม

บุคลากรในหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมยังมีจำนวนที่ไม่เพียงพอกับปริมาณความรับผิดชอบหรือจำนวนคดีที่เข้าสู่กระบวนการยุติธรรม ประกอบกับบุคลากรบางส่วนขาดความรู้ ความเชี่ยวชาญ ทักษะ จิตสำนึกและค่านิยมที่ดีในการปฏิบัติงาน ทำให้ไม่สามารถให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นที่ยอมรับเชื่อมั่น นอกจากนี้ในการกำหนดนโยบาย แนวทางหรือกิจกรรมต่างๆ เพื่อการบริหารงานยุติธรรมส่วนใหญ่ ไม่ได้ตั้งอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้และหลักฐานเชิงประจักษ์ (Knowledge-based and Evidence-Based Justice System) ทำให้ไม่สามารถพัฒนาและขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมภายใต้พลวัต (Dynamic) ทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง ในปัจจุบันให้ไปในทิศทางที่ทันสมัย ยืดหยุ่น และมีประสิทธิภาพ เนื่องจากไม่มีนวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ในการปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้อย่างเป็นรูปธรรมและคุ้มค่า

ยุทธศาสตร์ที่ ๕ การขับเคลื่อนและบูรณาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ

ความสำเร็จของแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติคือ การรับรู้เข้าใจ ยอมรับ และความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการนำทิศทาง เป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานไปพิจารณาใช้ในการกำหนดยุทธศาสตร์ของแต่ละหน่วยงานอย่างจริงจัง ที่ผ่านมามีบุคลากรที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมจำนวนมากยังไม่รับรู้เนื้อหาสาระของแผนแม่บทฯ ในขณะที่แต่ละหน่วยงานยังคงจัดทำนโยบายและยุทธศาสตร์ของตนเองตามบทบาทภารกิจและความต้องการของผู้บังคับการเป็นสำคัญทำให้การขับเคลื่อนและการแปลงแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติไปสู่การปฏิบัติไม่บังเกิดผลที่เป็นรูปธรรม ดังนั้นจึงจำเป็นต้องมีกลไกที่มีศักยภาพในการประสาน เร่งรัด ติดตามและสนับสนุนหน่วยงานต่างๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์เผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับแผนแม่บทการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติให้บุคลากร

สรุปได้ว่า การระงับข้อพิพาทระดับหมู่บ้านและชุมชนจะมีส่วนสำคัญให้บรรลุเป้าหมาย ๔ ประการ คือ (๑) การให้บริการประชาชนของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว และมีค่าใช้จ่ายเหมาะสม (๒) ประชาชนสามารถเข้าถึงการให้บริการของหน่วยงานยุติธรรมได้อย่างเท่าเทียม (๓) หน่วยงานยุติธรรมมีการบังคับใช้กฎหมายอย่างเสมอภาคและเป็นธรรม และ (๔) ปริมาณคดีที่เข้าสู่ศาลลดลง

๒.๖ ทฤษฎีว่าด้วยการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน

๒.๖.๑ บททั่วไป

ผู้วิจัยเห็นว่าการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกให้มีประสิทธิภาพต้องเริ่มต้นจากหลักคิด/นโยบายสู่การปฏิบัติจริง โดยต้องมีกระบวนการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันและการร่วมกันทำงานอย่างมีจิตสำนึก การสร้างโลกทัศน์หรือมุมมองในการพัฒนาเครือข่ายให้เข้มแข็ง การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายการทำงานและการถอดบทเรียนร่วมกัน

๒.๖.๒ กรอบคิดในการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน

(๑) ความหมายของสร้างจิตสำนึกร่วมกัน

การสร้างจิตสำนึกร่วมกันคือ การดำเนินการทบทวนและเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจด้วยการสร้างจิตสำนึกร่วมกันระหว่างคนในสังคม และปลูกฝังให้เกิดความตระหนักรู้และการคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมและความรับผิดชอบร่วมกัน

สรุปวิธีการได้ดังนี้ ๑.การทบทวน ๒.การเสริมสร้างองค์ความรู้ ๓.การปลูกฝังความตระหนักรู้ถึงผลประโยชน์ส่วนรวม

(๒) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้และปลูกฝังจิตสำนึกร่วมกัน

๑. การสร้างเครือข่ายเพื่อการทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ ข้อมูลข่าวสารและการเรียนรู้ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล องค์กร ตลอดจนแหล่งความรู้ที่มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

๒. มาตรการส่งเสริมการเรียนรู้และปลูกฝังจิตสำนึกร่วมกัน

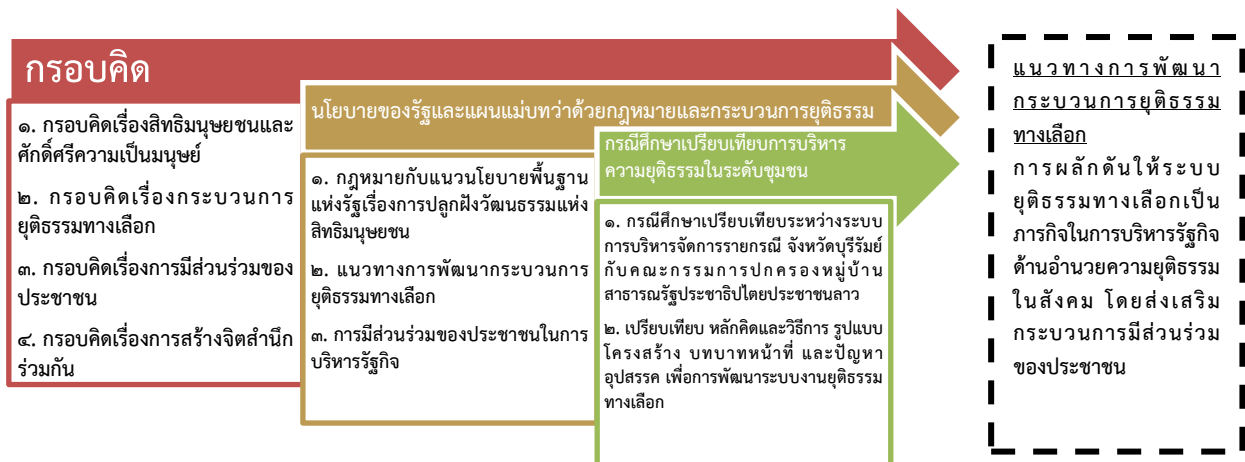
๓. การใช้สื่อสารสนเทศ เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อ

อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

๔. การเสริมสร้างการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมเคลื่อนไหวของภาคประชาชน

๒.๗ สรุปกรอบคิดงานวิจัย

ผู้วิจัยสามารถสรุปกรอบคิดงานวิจัยสำหรับใช้วิเคราะห์ข้อมูลเรื่องแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือกแนวทางการพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางเลือก กรณีศึกษาเปรียบเทียบระบบการบริหารจัดการรายกรณี จังหวัดบุรีรัมย์ กับคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังนี้

บทที่ ๓

ศึกษาเปรียบเทียบ

การรับข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านจังหวัดบุรีรัมย์ กับ คณะกรรมการคุ้มครองบ้าน นครเวียงจันทร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๓.๑ ระบบการบริหารจัดการรายกรณี จังหวัดบุรีรัมย์

๓.๑.๑ การขับเคลื่อนการบริหารงานจังหวัดด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (Buriram Case Management Model : B-CM Model)

การขับเคลื่อนการบริหารจังหวัดตัวอย่างของการบริหารจัดการ เรียกว่า “การขับเคลื่อนการบริหารงานจังหวัดด้วยตัวแบบระบบการบริหารจัดการรายกรณี (Buriram Case Management Model : B-CM Model)” คือกระบวนการในการกำหนดนโยบายเพื่อส่งเสริมให้คนในหมู่บ้านหรือชุมชนได้มีส่วนร่วมในการคิด วิเคราะห์ปัญหา และประเมินความพร้อมของตนเองก่อนนำไปวางแผนหรือกำหนดวิธีการพัฒนาเพื่อให้หมู่บ้านหรือชุมชนมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยมีการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันว่า “บุรีรัมย์สันติสุขบนความพอเพียง เพื่อบ้านคตลูกหลานชาวบุรีรัมย์ ครอบครัวเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน” ภายใต้ปัจจัยแห่งความสำเร็จ ๙ ประการ ที่เรียกว่า แก้วดี ได้แก่

- (๑) เป็นคนดี
- (๒) มีปัญญา
- (๓) รายได้สมดุล
- (๔) สุขภาพแข็งแรง
- (๕) สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์
- (๖) สังคมอบอุ่น
- (๗) หลุดพ้นอาชญากรรม
- (๘) จัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง
- (๙) สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้านหรือชุมชนเมือง

B-CM Model เป็นเครื่องมือที่ได้รับการพัฒนาและนำไปใช้จริงในหลายพื้นที่ เช่น อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม อำเภอสิเกา จังหวัดตรัง และอีก ๑๖ อำเภอในจังหวัดสงขลา เหตุผลของการนำ B-CM Model มาใช้ในการบริหารรัฐกิจนั้น นายเสรี ศรีหะไตร ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ ผู้ซึ่งริเริ่มและออกแบบเครื่องมือดังกล่าวได้มีการอธิบายว่า (๑) B-CM Model เป็นเครื่องมือที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกเรื่อง เพราะสามารถปรับให้เข้ากับสถานการณ์หรือสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้อย่างตลอด (๒) B-CM Model เป็นเครื่องมือที่ง่ายต่อการนำไปใช้เพราะมีคู่มือกำหนดวิธีการอย่างชัดเจนและเข้าใจง่าย และ (๓) B-CM Model เป็นเครื่องมือที่สนองตอบความต้องการของคนในหมู่บ้านและชุมชนได้อย่างตรงแท้จริง

การนำเครื่องมือ B-CM Model ไปใช้งานนั้นมีเงื่อนไขก่อนนำไปปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์ ต้องอาศัยความตั้งใจจริงที่จะแก้ไขปัญหา หรืออาจเรียกว่า “การสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบร่วมกัน” และ “การรวมพลังขับเคลื่อนทุกภาคส่วน” ในการแก้ไขปัญหาและอำนวยความสะดวกให้แก่คนในสังคม โดยในคู่มือ B-CM Model อธิบายว่าก่อนนำเครื่องมือนี้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์จะต้องปฏิบัติตามหลักการที่สำคัญ ดังนี้

(๑) ต้องตั้งจิตอธิษฐานมุ่งมั่นว่าจะทำคุณประโยชน์ต่อประเทศชาติ และต้องศรัทธาเชื่อมั่นในหลักสัจธรรมแห่งชีวิต คือ ทุกคนเกิดมาก็มาแต่ตัว ตายไปก็ไปแต่ตัว มีแต่ความดีความชั่วเท่านั้นที่ติดตัวไป และฝากไว้ในแผ่นดิน

(๒) ต้องรวมพลังขับเคลื่อนความดีต่อชาติบ้านเมือง โดยเริ่มจากหน่วยเล็กที่สุดของสังคม คือ ครอบครัว คนกลุ่มเล็ก ๆ หมู่บ้าน ชุมชน ขยายวงกว้างขวางขึ้นดังปรากฏการณ์ตามทฤษฎีผีเสื้อกระพือปีก (The Butterfly Effect) ของดร.เอ็ดเวิร์ด เอ็น ลอว์เรนซ์ ที่ว่า “สิ่งเล็กน้อยก็สามารถนำมาซึ่งผลกระทบที่ยิ่งใหญ่ได้”

(๓) ต้องจุดประกายความคิดของคนในหมู่บ้านหรือชุมชนให้ตระหนักถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อสังคมและชุมชนของตนเอง

(๔) ต้องรู้จักตัวตนที่แท้จริงของตนเอง เข้าใจในรากเหง้าทางภูมิรัฐศาสตร์ ประวัติศาสตร์ มรดกทางวัฒนธรรม โดยอาศัยสายผูกพันกันระหว่างคนรุ่นต่าง ๆ ในหมู่บ้านหรือชุมชน คือ เด็ก ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ

เป้าหมายแห่งความสำเร็จของ B-CM Model กำหนดไว้อย่างเป็นรูปธรรมคือ การจัดตั้ง คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) การจัดตั้งกองทุนคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีตัวชี้วัดความเข้มแข็ง คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้แก่ ๑. มีความภาคภูมิใจ เป็นเกียรติยศศักดิ์ศรีที่ได้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ๒. ทุกหมู่บ้าน/พื้นที่ประสบปัญหา/พัฒนาหมู่บ้านให้เกิดสันติสุขเพื่ออนาคตของลูกหลาน ๓. มีศูนย์การพัฒนา ศักยภาพ/ขีดความสามารถของคณะกรรมการหมู่บ้าน (หมู่บ้าน>ตำบล>อำเภอ>จังหวัด) ๔. มีแผนพัฒนาหมู่บ้านเพื่อการพึ่งพาตนเองตามระบบ BCM ครบบัญญัติ ๙ ประการ ๕. มีระบบส่งต่อการพัฒนา (ระบบ ทายาท) สู่รุ่นต่อรุ่นเพื่อความยั่งยืน

๓.๑.๒ คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)

หมู่บ้านเป็นองค์กรบริหารตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๑๑) พ.ศ. ๒๕๕๑ มีกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการบริหารงานและมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ทำหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้านเป็น องค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและบริหารกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้าน ร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน นอกจากนี้ตามระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านแต่งตั้งคณะทำงานต่าง ๆ ดังนี้

๑. คณะทำงานด้านอำนวยการ มีหน้าที่เกี่ยวกับ ๑. งานธุรการ ๒. การจัดประชุม ๓. การรับจ่ายและเก็บรักษาเงินและทรัพย์สินของหมู่บ้าน ๔. การประชาสัมพันธ์ ๕. การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่าง ๆ ๖.การจัดทำรายงานผลการดำเนินการของคณะกรรมการในรอบปี และ ๗. งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

๒. คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่เกี่ยวกับ ๑. การส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ๒. การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับราษฎรในหมู่บ้าน ๓. การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมาย และกฎระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้าน ๔. การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท ๕. การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อยการป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายในหมู่บ้าน ๖. การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน ๗. การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน ๘. งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้าน หรือคณะกรรมการมอบหมาย

๓. คณะทำงานด้านแผนพัฒนาหมู่บ้าน มีหน้าที่เกี่ยวกับ ๑. การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ๒. ประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะทำงานด้านต่างๆ เพื่อดำเนินการหรือเสนอของบประมาณจากภายนอก ๓. การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่างๆ ของหมู่บ้าน ๔. การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้านและงานอื่นใด ตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

๔. คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ มีหน้าที่เกี่ยวกับ ๑.การส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน ๒. การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน ๓. งานอื่นใดตามที่ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

๕. คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข มีหน้าที่เกี่ยวกับ ๑. การพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการในหมู่บ้าน ๒. การสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ ๓. การส่งเสริมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุข ๔. งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

๖. คณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม มีหน้าที่เกี่ยวกับ ๑. การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณีภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ๒. งานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

และคณะทำงานด้านอื่นๆ ที่คณะกรรมการหมู่บ้านเสนอและนายอำเภอเห็นชอบ

ในส่วนของคณะกรรมการหมู่บ้านของจังหวัดบุรีรัมย์ มีการแบ่งคณะกรรมการชุดย่อยเรียกว่า “คณะกรรมการคุ้มบ้าน” โดยแต่ละคุ้มบ้านมีกรรมการ ๑๓ คน คือ ๑. ประธานคณะกรรมการคุ้มบ้าน ๑ คน และ ๒. กรรมการคุ้มบ้านอีก ๑๒ คน ทำหน้าที่เป็นกรรมการฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายการปกครองและการเมือง ฝ่ายลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ ฝ่ายความมั่นคง ฝ่ายการศึกษา ฝ่ายสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ฝ่ายการเงินการคลัง ฝ่ายศาสนาและวัฒนธรรม เป็นต้น

๓.๑.๓ การขับเคลื่อนคณะกรรมการหมู่บ้านเข้มแข็ง

การขับเคลื่อนคณะกรรมการหมู่บ้านเข้มแข็งอยู่ภายใต้กรอบการขับเคลื่อนบุรีรัมย์สันติสุข 9 ดี เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ดังต่อไปนี้ (ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาพื้นที่)

๑) กรอบการขับเคลื่อนบุรีรัมย์สันติสุข ๘ ดี เพื่อสร้างความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

๑.๑ โมเดลบุรีรัมย์สันติสุข ๙ ดี

จังหวัดบุรีรัมย์ได้แต่งตั้งคณะกรรมการและทำงานขึ้นเพื่อวิเคราะห์ปัญหาและเสนอแนวทางในการแก้ไขพัฒนาให้เกิดความสันติสุขอย่างยั่งยืน โดยนำตัวแบบการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์รายกรณี (B-CM Model : Buriram Case Management Model) มาใช้ในการขับเคลื่อน และกำหนดเป้าหมายสูงสุดของจังหวัด คือ “บุรีรัมย์สันติสุขบนความพอเพียง ครอบคลุมเดียวกัน สายเลือดเดียวกัน ลูกหลานรัชกาลที่ ๑” และกำหนดปัจจัยสู่ความสำเร็จ ๙ ประการ สู่ความสันติสุขอย่างยั่งยืน เพื่อสนองตอบนโยบาย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ดังภาพ : โมเดลบุรีรัมย์สันติสุข ๙ ดี

๑.๒ ความสอดคล้องปัจจัย ๙ ดี กับนโยบาย มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

ปัจจัย ๙ ดี สู่สันติสุขอย่างยั่งยืน	ความสอดคล้องกับนโยบายรัฐบาล		
	มั่นคง	มั่งคั่ง	ยั่งยืน
ปัจจัยที่ ๑ เป็นคนดี	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๒ มีปัญญา	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๓ รายได้สมดุล	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๔ สุขภาพแข็งแรง	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๕ สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๖ สังคมอบอุ่น	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๗ หลุดพ้นอาชญากรรม	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๘ กองทุนพึ่งพาตนเอง	✓	✓	✓
ปัจจัยที่ ๙ การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชช.)	✓	✓	✓

๑.๓ แนวคิด เหตุผลและที่มาของปัจจัย ๙ ดี

แม้ประเทศไทยจะมีการพัฒนาสู่ความเจริญในทุกด้าน แต่จากสถานการณ์บ้านเมืองในรอบกว่าสิบปีที่ผ่านมา ประเทศไทยกลับต้องประสบปัญหาในหลายด้านที่ภาครัฐ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนได้ร่วมกันด้วยความพยายามแก้ไข ปรับปรุง และพัฒนาให้ดีขึ้น แต่ปัญหาต่าง ๆ กลับมีความรุนแรงและทวีคูณขึ้นเป็นเงาตามตัวกับความเจริญ การจะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อจะทำให้ประเทศชาติมีความสงบ และสันติสุขอย่างยั่งยืนจึงต้องมาวิเคราะห์และเสนอแนวทางดำเนินการให้ครอบคลุมเพื่อแก้ไขให้ถูกต้อง ทำให้ประสบผลสำเร็จและยั่งยืน ดังนี้

๑) **ปัญหาด้านคุณธรรม จริยธรรม** คือความเจริญทางวัตถุ เทคโนโลยี ช่วยพัฒนาให้ประเทศชาติมีความเจริญ แต่ในทางกลับกัน การพัฒนาด้านจิตใจและพฤติกรรมของคนกลับพบว่าสวนทางกัน ทำให้ความเห็นแก่ตัวและประโยชน์ นำมาสู่ความต้องการอยากมี อยากได้ โดยไม่คำนึงถึงความถูกต้อง

ฉะนั้น ต้องสร้างจิตสำนึกและพฤติกรรม ทำดี ละชั่ว กลัวบาป ปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของศาสนา นั่นคือ “เป็นคนดี”

๒) **ปัญหาทางการศึกษาและภูมิปัญญาท้องถิ่น** คือแม้ภาคการศึกษาจะมุ่งเน้นการเรียนรู้คุณค่าคุณธรรมมากขึ้นกว่าเดิมที่เคยเน้นเรื่องเรียนเก่ง เรียนดี มีความฉลาด แต่เป้าหมายคือบุคลากรทางการศึกษา คือ นักเรียน นักศึกษา แต่ก็ยังไม่ครอบคลุมประชากรกลุ่มนอกสถานศึกษาเท่าที่ควร

หากพุ่งเป้าไปที่เป้าหมายใหญ่สุด คือ ประชาชนในทุกหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง ซึ่งครอบคลุมทุกพื้นที่ จะมีองค์ความรู้ทั้งภูมิปัญญาขององค์กร กลุ่ม และบุคคล แต่จะทำอย่างไรให้องค์กรความรู้เหล่านั้นได้รับการนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ ซึ่งต้องมีการจัดกระบวนการมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตอย่างถูกต้องและสร้างประโยชน์ต่อตนเอง ต่อส่วนรวมและประเทศชาติ ไม่สร้างปัญหาหรือภาระให้สังคม

ฉะนั้น จะต้องมีกระบวนการสร้างองค์ความรู้ หรือ **“มีปัญญา”** ใน ๓ ส่วนหลัก คือ

(๑) พัฒนาการศึกษาก่อนวัยเรียน ทั้งในและนอกสถานศึกษา

(๒) พัฒนาปราชญ์ชาวบ้านและองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

(๓) พัฒนาระบบการคิดเชิงระบบให้กับหมู่บ้าน/ชุมชนเมื่อ

๓) **ปัญหาด้านเศรษฐกิจ (ความยากจนของประชาชน)** คือการพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาค และรูปแบบเศรษฐกิจของไทยใช้ระบอบทุนนิยม การค้าเสรีตามระบบการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดการพัฒนาด้านการค้า การลงทุน และการเงินที่เติบโตขึ้นทุกปี แต่พบว่ามีปัญหาการเกิดช่องว่างของรายได้ระหว่างคนรวยกับคนจน

ฉะนั้น ต้องมีกระบวนการสร้าง **“รายได้สมดุล”** ให้ประชาชนทุกคนรอบครัว ได้แก่

(๑) การลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ การออม และการจัดทำบัญชีครัวเรือน

(๒) การน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ มาถือปฏิบัติ

(๓) การรวมกลุ่มอาชีพ รวมกลุ่มการตลาด การสร้างอาชีพและรายได้

๔) **ปัญหาด้านการสาธารณสุข (สุขภาพกายและจิตใจ)** คือเมื่อสังคมมีความเจริญมากขึ้น ความเป็นอยู่และอาหารการกินอยู่ของประชาชนมุ่งเรื่องความสะดวกรวดเร็ว โดยขาดการดูแลสุขภาพ เพราะไม่ใส่ใจเรื่องคุณภาพและความสะอาดเท่าที่ควร ซึ่งจะพบผู้ป่วยโรคมะเร็ง โรคอ้วน โรคหัวใจ สูงขึ้น นอกจากนี้ ปัญหาสุขภาพจิตของผู้ป่วย ผู้พิการ และคนชรา ก็ต้องได้รับการแก้ไขให้มีความเข้มแข็งทั้งร่างกายและจิตใจ โดยจะต้องสร้างกระบวนการดูแลสุขภาพให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอย่างมั่นคง ปลอดภัย ห่างไกลโรคภัยไข้เจ็บ ด้วยการสร้าง **“สุขภาพแข็งแรง” (กายและจิตใจ)** ทั้งการออกกำลังกาย การรับประทานอาหาร การเฝ้าระวังอาหารเป็นพิษ/ปนเปื้อนสารพิษ และการดูแลรักษาสุขภาพจิต

๕) **ปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม** คือโลกมีความเจริญและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ประชากรของโลกเพิ่มขึ้นทุกปี ทำให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ มากขึ้นทุกขณะ ส่งผลให้เกิดการขาดแคลนทรัพยากร รวมทั้ง มีการสร้างมลพิษในหลายรูปแบบ ฉะนั้น ต้องสร้างให้ **“สิ่งแวดล้อมสมบูรณ์”** ตั้งแต่หมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อให้ประชาชนได้ตระหนักและรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมทุกอย่างจากสิ่งใกล้ตัว โดยสร้างจิตสำนึก สร้างกิจกรรม และความรับผิดชอบต่อร่วมกัน

๖) **ปัญหาสังคมขาดความอบอุ่น** คือปัจจุบันจะพบว่าสังคมไทยจะเป็นสังคมที่นิยมวัตถุ และเน้นความสะดวกสบาย นิยมสร้างครอบครัวเดี่ยวต่างครอบครัวต่างอยู่เช่นเดียวกับสังคมเมือง สังคมชนบทหรือเครือญาติลดน้อยลง ขาดการดูแลพึ่งพาอาศัยกันเหมือนในอดีต ต่างคนต่างทำงานของตน เมื่อกลับบ้านแต่ละครอบครัวจะเป็นครอบครัวหน้าทีวี ต่างบ้านต่างอยู่ ปัญหาดังกล่าว นำมาสู่การขาดหายของระบบเครือญาติ เรามักจะพบผู้ป่วย ผู้พิการ ผู้สูงอายุ เด็ก ถูกทอดทิ้ง หรือไม่มีผู้ดูแล ฉะนั้น ต้องมีผลักดันให้มีกระบวนการสร้าง “สังคมอบอุ่น” โดยการสร้างพลังยึดเหนี่ยวจิตใจให้ประชาชนในหมู่บ้าน/ชุมชน เพื่อเกิดจิตสำนึกรักหวงแหนแผ่นดินเกิด มีความรู้สึกเป็นครอบครัวเดียวกัน สร้างกระบวนการจิตสาธารณะ ดูแลซึ่งกันและกันเพื่อสร้างความอบอุ่นทั้งร่างกายและจิตใจให้ทุกคน เพื่อเกิดความสันติสุขและมั่นคง

๗) **ปัญหาอาชญากรรม** คือบ้านเมืองมีความเจริญ พร้อมกับค่านิยมทางด้านวัตถุและความต้องการความสะดวกสบาย ปัญหาความยากจน ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากร และปัญหาความต้องการ (ตึกหนา) หรือความใคร่ ความโลภมาก การแย่งชิงทรัพยากร นำมาซึ่งการก่อปัญหาอาชญากรรมในสังคม รวมทั้ง ปัญหาทางการเมืองและความขัดแย้งของคนในชาติ ที่ทวีความรุนแรงขึ้น การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมเฝ้าระวัง ป้องกัน ปรามปรามและแก้ไข เพื่อให้หมู่บ้าน/ชุมชนเมือง “หลุดพ้นจากอาชญากรรม” ทุกรูปแบบ

๘) **ปัญหาการขาดแคลนงบประมาณในการจัดการปัญหาของหมู่บ้าน/ชุมชนเมือง** คือแม้ทางภาครัฐ โดยหน่วยงานราชการ/รัฐวิสาหกิจ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะมีนโยบายแผนงาน โครงการและกิจกรรม มีงบประมาณในการบริหารจัดการเพื่อสร้างชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนให้ดีขึ้น การจะทำให้ชุมชนสามารถบริหารจัดการปัญหาและช่วยเหลือตนเองได้ จะต้องส่งเสริมให้มีการสร้าง “กองทุนพึ่งพาตนเอง” ซึ่งไม่ได้เป็นกองทุนจากงบประมาณที่รัฐจัดสรรหรือจัดตั้งให้ แต่เป็นกองทุนที่ประชาชนร่วมกันจัดตั้งและบริจาค หรือได้รับการอุดหนุนจากส่วนราชการ/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่สามารถ นำมาบริหารกิจกรรมสาธารณะประโยชน์และแก้ไขปัญหาภายในของหมู่บ้าน/ชุมชนเมืองก่อนในเบื้องต้น

๙) **ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน** คือการแก้ไขปัญหากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องมองไปที่หมู่บ้านและชุมชนเมืองจะพบว่า มีองค์กรที่ได้รับการแต่งตั้งไว้เพื่อทำหน้าที่สนองต่อนโยบายและรับผิดชอบกิจกรรม คือ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน/ชุมชน ซึ่งมีคณะทำงานด้านต่าง ๆ ครอบคลุมภารกิจในทุก ๆ เรื่องจึงจำเป็นต้องเข้าไป “สร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน(กม.)/ชุมชนเมือง(กชช.)” เพื่อให้สามารถปฏิบัติการกิจด้านต่าง ๆ

๑.๔ ปัจจัยการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน

(๑) ธรรมนูญหมู่บ้าน

(๒) การจัดตั้งชุดคุ้มครองหมู่บ้าน

(๓) การจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง

(๔) กองทุนพึ่งพาตนเองสนับสนุนการสร้างที่ยั่งยืน

ตัวอย่างกองทุนพึ่งพาตนเองบ้านขามสามัคคี กรณี หมู่ที่ ๘ ตำบลศรีภูมิ อำเภอสังขละ จังหวัดบุรีรัมย์ จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้จ่ายในการพัฒนาหมู่บ้านและชุมชน โดยช่วยเหลือแก้ไขความเดือดร้อนของคนในหมู่บ้าน/ ชุมชนก่อนที่จะหน่วยงานราชการจะเข้ามาช่วยเหลือ ปัจจุบันมีเงินกองทุนพึ่งพาตนเองจำนวน ๒๔,๑๑๑ บาท

ขั้นตอนการดำเนินงานกองทุนพึ่งพาตนเอง

๑) จัดทำประชาคมหมู่บ้านเพื่อขอจัดตั้งกองทุนพึ่งพาตนเอง

๒) เลือกคณะกรรมการการบริหารจัดการ และตำแหน่งของคณะกรรมการ

๓) เปิดบัญชีธนาคาร โดยใช้ชื่อกองทุนพึ่งพาตนเอง บ้านขามสามัคคี

๔) จัดทำบัญชีรายรับ – รายจ่ายของกองทุน

๕) การสำรองเงินสดไว้ใช้จ่ายไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท โดยให้เหรียญกษาปณ์ติดขอบ

๖) ถ้ามีค่าใช้จ่ายเกิน ๑๐,๐๐๐ บาท ต้องขอการอนุมัติจากประชาชน

๗) กองทุนพึ่งพาตนเองจะต้องมีทุนสำรองไม่น้อยกว่า ๒๐%

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ

๑) ผู้นำมีวิสัยทัศน์ เสียสละ กล้าคิด กล้าตัดสินใจ

๒) มีการบริหารจัดการที่โปร่งใส ชาวบ้านให้ความไว้วางใจ

๓) คณะกรรมการหมู่บ้านมีความเข้มแข็ง เสียสละ

๔) ชาวบ้านมีความสามัคคี ประองตอง ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี

(๕) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กชข.)

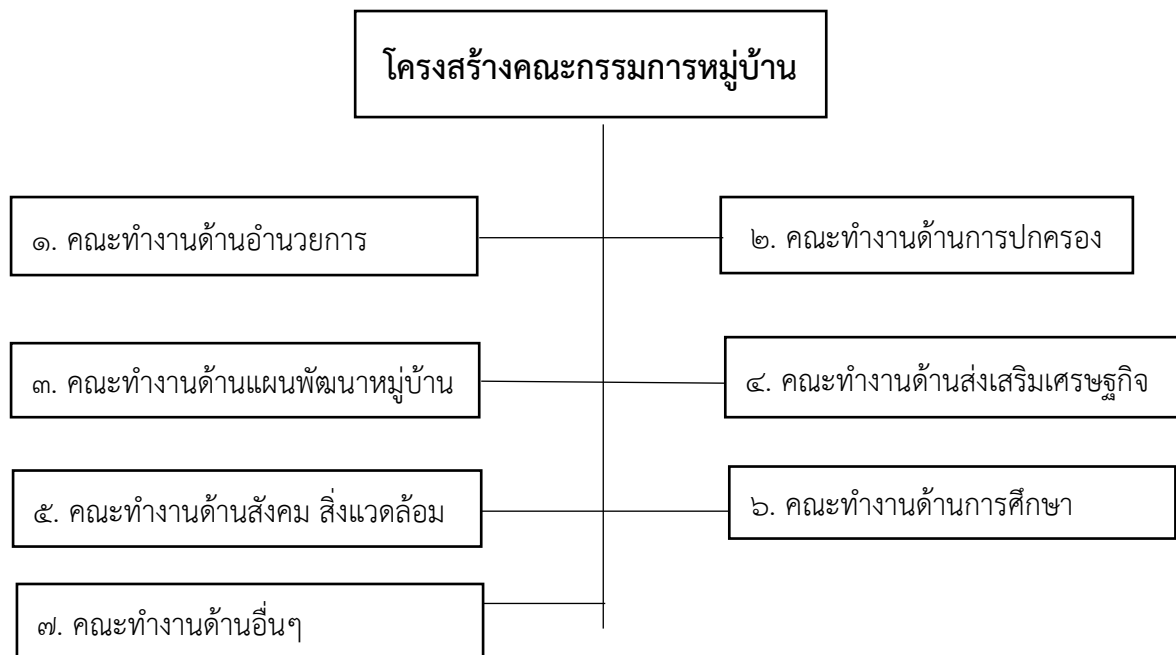
๒) หมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน

๒.๑ หมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน

หมู่บ้าน คือโครงสร้างทางการปกครองของไทยที่เล็กที่สุดและสำคัญที่สุด ดังที่หลายฝ่ายเห็นตรงกันว่า หมู่บ้านคือ “จุดแตกหัก” ของการแก้ไขปัญหาและการพัฒนาในทุกมิติ หากวันนี้เราสามารถทำให้ทุกหมู่บ้านในประเทศไทยของเราที่มีอยู่กว่า ๗๕,๐๐๐ หมู่บ้านมีความเข้มแข็งและสามารถพึ่งพาตนเองได้แล้ว ประเทศไทยของเราก็จะมีรากฐานที่แข็งแกร่ง และเป็นพลังที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาประเทศในทุกมิติ

คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คือ กฎหมายจึงได้กำหนดให้มีคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือกม. เป็นผู้เสนอแนะและให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่อีกด้วย

โครงสร้างของคณะกรรมการหมู่บ้าน

๒.๒ บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

บทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านตามเจตนารมณ์ของกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องได้เน้นในด้านการทำงานเป็นทีม โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้ช่วยเหลือผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ สามารถสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

- ๑) ช่วยเหลือ แนะนำ ให้คำปรึกษา
- ๒) ปฏิบัติตามระเบียบกฎหมาย
- ๓) ทำงานตามหน้าที่ที่นายอำเภอมอบหมาย
- ๔) ทำงานตามหน้าที่ที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ
- ๕) บูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน
- ๖) บริหารจัดการกิจกรรมในหมู่บ้านร่วมกับทุกภาคส่วน

๒.๓ แผนพัฒนาหมู่บ้าน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๗๘(๒) กำหนดให้รัฐต้องจัดระบบบริหารราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น ให้มีขอบเขตอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบที่ชัดเจน เหมาะแก่การพัฒนาประเทศและสนับสนุนให้จังหวัดมีแผนและงบประมาณเพื่อพัฒนาจังหวัดและเพื่อประโยชน์ของประชาชนในพื้นที่ ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. ๒๕๕๐ มาตรา ๕๓/๑ ได้กำหนดให้จังหวัดจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดให้สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม

แห่งชาติ และความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นของจังหวัด ซึ่งการที่จังหวัดจะทราบข้อมูลปัญหา ความต้องการและศักยภาพของประชาชนภายในจังหวัดได้ก็ต้องอาศัยกลไกในระดับหมู่บ้านหรือชุมชน เป็นผู้สะท้อนข้อมูลดังกล่าวให้จังหวัด ในรูปแบบของแผนงาน/ โครงการ ซึ่งเมื่อทราบข้อมูลทั้งหมดแล้วก็จะต้องนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหา แล้วจัดทำเป็น “แผนพัฒนาหมู่บ้าน” ซึ่งกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นกลไกหลักในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพราะคณะกรรมการหมู่บ้านคือคนของหมู่บ้านที่ทราบถึงข้อมูล ปัญหา และความต้องการของคนในหมู่บ้านได้ดีกว่าบุคคลอื่นนอกหมู่บ้าน

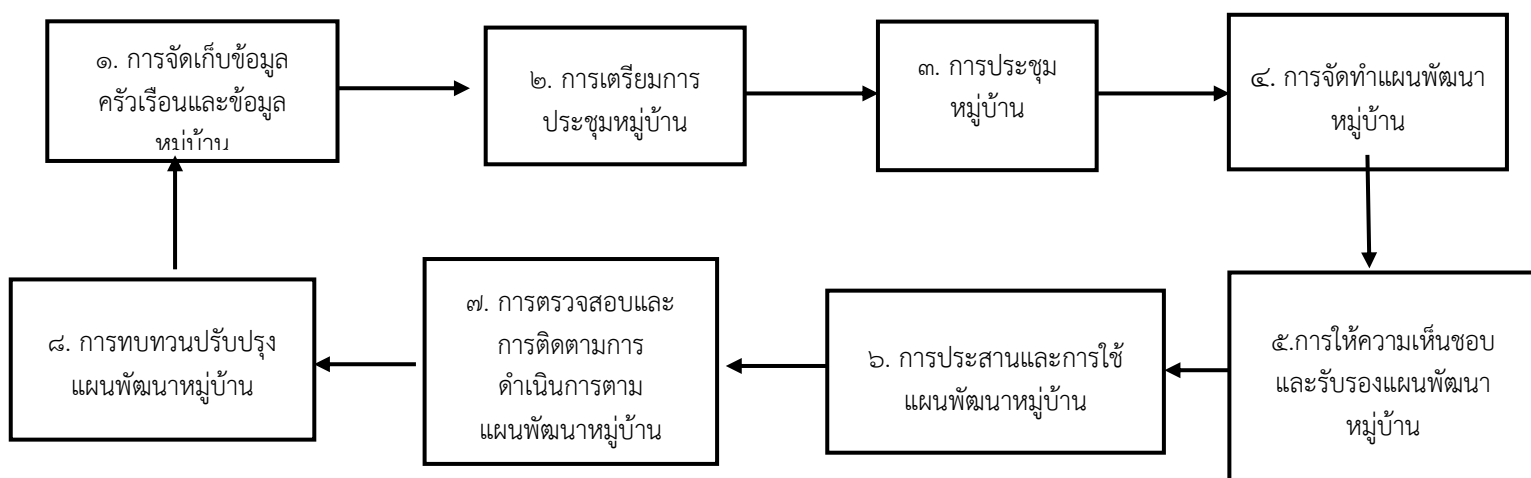
๒.๔ การบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

ก่อนอื่นคณะกรรมการหมู่บ้านต้องสำรวจดูว่าในหมู่บ้านของเรานั้นมีแผนอะไรหรือไม่ เช่นแผนชุมชน แผนชีวิตชุมชนพึ่งตนเอง หากพบก็จะต้องพิจารณาต่อไปว่ามีทั้งหมดกี่แผน แต่หากสำรวจแล้วไม่พบว่าในหมู่บ้านของเรามีแผนใดๆ เลยก็ต้องเร่งเก็บข้อมูลไว้เพื่อจัดทำแผนพัฒนา โดยมีแนวทางดังนี้

- กรณีที่ไม่มีแผนใดๆ ในหมู่บ้านเลย ให้คณะกรรมการหมู่บ้านบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านขึ้นใหม่ให้ครอบคลุมทุกด้าน
- กรณีที่มีแผนแล้ว แต่ข้อมูลยังไม่เป็นปัจจุบัน คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องพิจารณาทบทวนและปรับปรุงแผนพัฒนาหมู่บ้านที่ครอบคลุมทุกด้าน และเป็นปัจจุบัน
- กรณีที่มีแผนมากกว่า ๑ แผน คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องเป็นผู้รวบรวมแผนให้เป็นแผนเดียว คือแผนพัฒนาหมู่บ้าน โดยการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันว่าโครงการ/ กิจกรรมที่ปรากฏในแต่ละแผนยังคงเป็นปัญหาหรือความต้องการของคนในหมู่บ้านหรือไม่ ถ้าใช่ก็ให้คงไว้ ถ้าไม่ใช่ก็ให้ตัดออก หากมีโครงการ/ กิจกรรมที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันก็ให้รวมกันเป็นหนึ่ง

๓๔

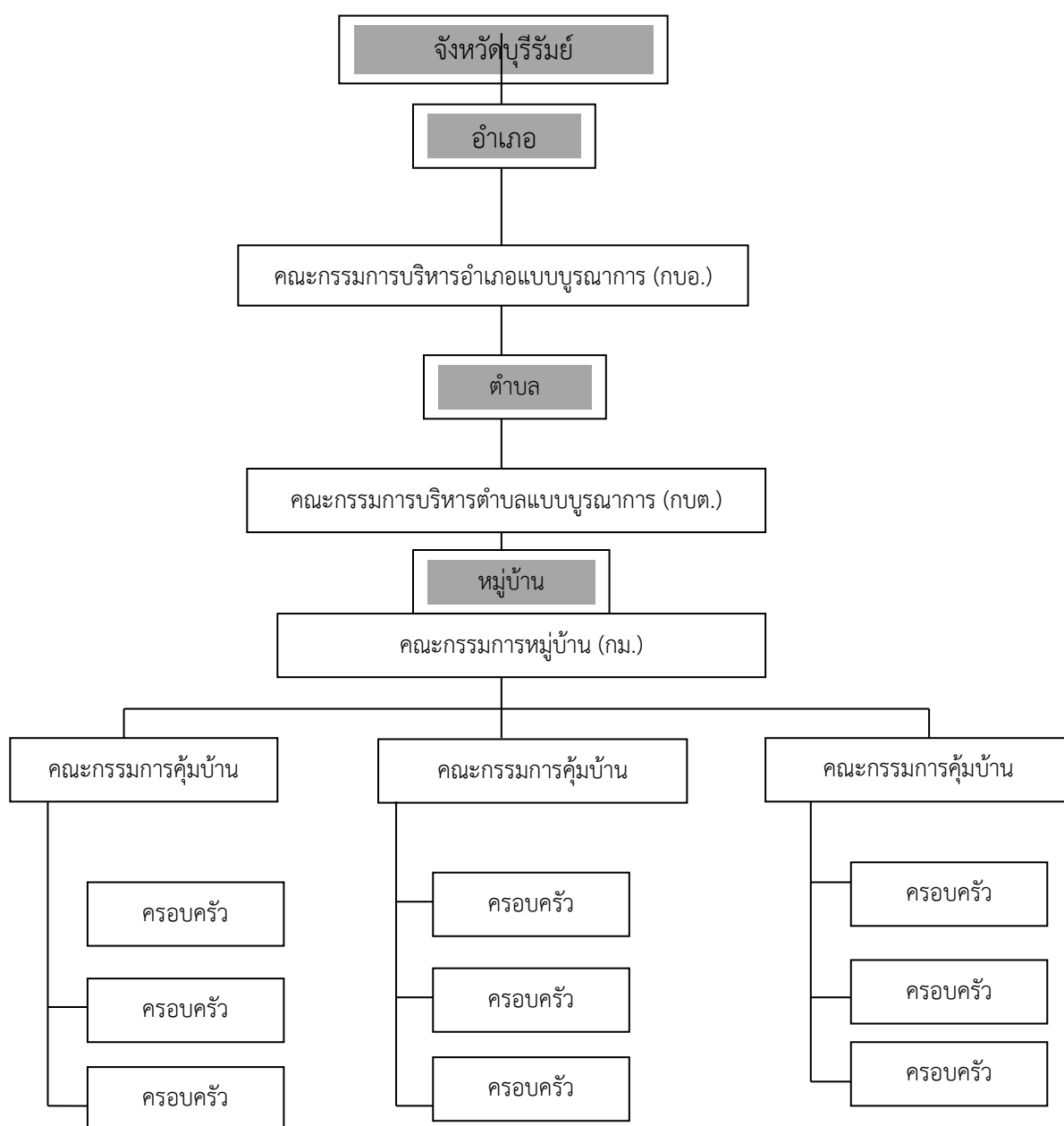
๒.๕ ขั้นตอนการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

๒.๖ การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)/ชุมชนเมือง (กช.)

ในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดบุรีรัมย์ได้ดำเนินการตามกรอบหลายด้าน เช่น ๑) การจัดโครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.) ตามกฎหมายให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน ๒) ใช้ธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๙ ดี คัมภีร์สร้างอนาคตที่ดีให้ลูกหลานเป็นเครื่องมือ ๓) ใช้ B CM Model ขับเคลื่อนกระบวนการบริหาร ๔) ใช้คณะทำงานระดับจังหวัดอำเภอ คณะเสนาธิการต่าง ๆ เป็นพี่เลี้ยง ๕) การเพิ่มศักยภาพให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (Empowerment ๖) การสร้างระบบทายาท (กม. น้อย และปลัดหมู่บ้าน) เพื่อสร้างความยั่งยืน ฯลฯ

(๑) โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) คณะกรรมการคุ้มบ้าน (กคบ.)

(๒) คณะกรรมการคุ้มบ้าน

- ๑) ประธานกรรมการคุ้มบ้านจะเป็นผู้ได้รับคัดเลือกเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.)
- ๒) ประธานคุ้มบ้าน จะเป็นกรรมการแผนยุทธศาสตร์หมู่บ้านในแต่ละด้านโดยตำแหน่ง เช่น ประธานกรรมการฝ่ายเยาวชนของคุ้มบ้านจะเป็นกรรมการเยาวชนของหมู่บ้าน
- ๓) ระบบการจัดตั้งองค์กรของอำเภอจะเป็นโครงสร้างเชิงระบบโดยจะเริ่มจากระดับคุ้มบ้าน เช่น คณะกรรมการเยาวชน

(๓) คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเยาวชน (กม. น้อย)

คือ เยาวชน หรือคนรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนร่วมและรับผิดชอบในกิจกรรมของหมู่บ้าน สามารถเข้าใจและดำเนินการเองได้ในอนาคต กำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จ ทุกกิจกรรมของหมู่บ้านมีกลุ่มหรือตัวแทนเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบและดำเนินการ เพื่อให้เยาวชนมีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ และสืบทอดการดำเนินการ

(๔) การแบ่งหน้าที่การขับเคลื่อนปัจจัย ๔ ดี ตามธรรมนูญ

(๑) ด้านการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน)

ข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้น มีตั้งแต่เรื่องทะเลาะเบาะแว้งเล็ก ๆ น้อย ๆ, การผิดสัญญา ผิดข้อตกลงใด ๆ ต่อกัน จนถึงการกระทำความผิดทางอาญา หากเป็นความผิดทางอาญาที่ยอมความต่อกันได้ คณะกรรมการหมู่บ้านก็สามารถทาบทามไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น ๆ ได้ และหากคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ ก็ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำบันทึกข้อตกลงเป็นสัญญาประนีประนอมข้อพิพาทขึ้นมา โดยให้คู่พิพาทต่างลงชื่อไว้ในบันทึกนี้

เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามที่ได้ตกลงไว้ในสัญญาประนีประนอมข้อพิพาท การจะบังคับให้คู่พิพาทฝ่ายนั้นรับผิดชอบตามสัญญา คู่พิพาทอีกฝ่ายก็จะต้องนำสัญญาประนีประนอมข้อพิพาทนี้ไปฟ้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาตามสัญญา ต่อไป

กรณีจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อเป็นการเสริมศักยภาพในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวของคณะกรรมการหมู่บ้าน จึงได้กำหนดไว้ในธรรมนูญหมู่บ้านสันติสุข ๔ ดี ในหมวดที่ ๑๐ ว่าด้วยดีที่ ๔ การสร้างความเข้มแข็งคณะกรรมการหมู่บ้าน ด้านการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้าน (ศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน)

(๕) การจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน

จังหวัดบุรีรัมย์ได้ให้ความสำคัญกับคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นผู้บูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านและแผนงานโครงการต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในหมู่บ้าน โดยกำหนดเป้าหมายสูงสุดว่าหมู่บ้านพัฒนา มีการพัฒนาอย่างมีระบบ และสนองความต้องการของประชาชน โดยแผนพัฒนาหมู่บ้านเพราจุดแข็งคือประชาชนรู้มูลสภาพปัญหาและความต้องการภายในหมู่บ้าน แต่จุดอ่อนและอุปสรรคคือการจัดทำแผนการพัฒนาหรือการจัดสรรงบประมาณและกิจกรรมถูกกำหนดจากหน่วยงาน มากกว่าให้ประชาชนเสนอ

ทั้งนี้เพื่อให้ทุกหมู่บ้านมีการจัดแผนพัฒนาหมู่บ้าน และแผนพัฒนาหมู่บ้านต้องได้รับการนำมาใช้ประโยชน์ ทั้งส่วนราชการระดับอำเภอ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จทุกหมู่บ้านมีแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทั้ง แผนระยะสั้น แผนระยะยาว และมีการดำเนินการตามแผน

๓.๒ คณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

๓.๒.๑ สถาบันการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ท่านบุญสี วงบัวสี กงสุลใหญ่ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประจำราชอาณาจักรไทย ประจำจังหวัดขอนแก่น ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันการเมืองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวดังนี้

(๑) สภาพทั่วไปและลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวมีประชากรประมาณ ๖,๘๐๐,๐๐๐ คน แบ่งออกเป็น ๑๗ แขวง ๑๘๔ เมือง และ ๘,๔๘๕ บ้าน

(๒) ระบบการปกครองของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการปกครองโดยระบบพรรคเดียว เรียกว่า “พรรคประชาชนปฏิวัติลาว” โครงสร้างพรรค ประกอบด้วยหัวหน้าพรรค เรียกว่า เลขาธิการพรรค ถัดมาเรียกว่าป้องกันเมือง ๑๑ ท่าน มีหน้าที่จัดตั้ง นำพา รวมศูนย์ วางแผนทางวางยุทธศาสตร์ นโยบายบริหารเศรษฐกิจ สังคมของประเทศ มีกรรมการพรรค มี ๖๙ ท่าน คัดเลือกจากสมาชิกพรรคทั่วประเทศ สมาชิกพรรคมีสองแสนกว่าคน

(๓) ยุทธศาสตร์ของพรรค ให้ความสำคัญเรื่อง ๑. การปกป้องรักษาประเทศชาติให้มั่นคง และ ๒. การนำพาประชาชน ยึดหลักการรวมศูนย์ประชาธิปไตย การทำงานเป็นหมู่คณะ

(๔) อำนาจอธิปไตยของประเทศ ประกอบด้วยประธานประเทศ ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีฐานะเป็นประมุขของประเทศ รัฐบาลซึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีกระทรวงต่าง ๆ (รัฐมนตรีรองรัฐมนตรี และเจ้าแขวงจะต้องเป็นกรรมการพรรค)

(๕) อำนาจอธิปไตยเป็นระบบสภาเดียวทำหน้าที่เป็นสภาแห่งชาติและดำเนินการตามหลักการประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์ เป็นทั้งสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา รวมถึงองค์กรตรวจสอบการใช้อำนาจของฝ่ายบริหารและตุลาการ

สภาแห่งชาติ ประกอบด้วย สมาชิกสภา ๑๔๙ ท่าน มีการเลือกตั้ง ทุก ๕ ปี สมาชิกสภาแห่งชาติ มีทุกภาคส่วน ทุกชนเผ่า

มีคณะกรรมการ ๘ ด้าน คือ ด้านต่างประเทศ ด้านกฎหมาย ด้านเศรษฐกิจด้านการเงิน ด้านวัฒนธรรม ด้านชนเผ่า ด้านความสงบ และด้านยุติธรรม

(๖) อำนาจตุลาการ ประกอบด้วยศาลประชาชนและองค์กรอัยการประชาชน ศาลประชาชน ประกอบด้วย ศาลประชาชนสูงสุด ศาลอุทธรณ์ ศาลประชาชนแขวง ศาลประชาชนเมือง และศาลทหาร (ศาลประชาชนสูงสุด มีหน้าที่บริหารศาลทุกศาล และตรวจตราคำตัดสินของศาล) ส่วนองค์กรอัยการประชาชน มีหน้าที่ในการแก้ไขคดีทางแพ่ง อาญาและส่งคำฟ้อง ประกอบด้วย อัยการประชาชนสูงสุด อัยการอุทธรณ์ อัยการแขวง อัยการเมือง และอัยการทหาร

(๗) การบริหารราชการแผ่นดิน แบ่งเป็น ๒ ส่วน

๑. การบริหารราชการส่วนกลาง

๒. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

๑. การบริหารราชการส่วนกลาง ได้แก่ รัฐบาลและหน่วยงานอื่นในสังกัดของรัฐ ประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง และกรม

๒. การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น แบ่งออกเป็น ๓ ชั้น ได้แก่ แขวง เมือง และบ้าน ปัจจุบันสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มี ๑๗ แขวง ๑๒๑ เมือง และ ๘,๔๕๕ บ้าน

(๘) การบริหารราชส่วนท้องถิ่น ระดับบ้าน เป็นการปกครองท้องถิ่นในระดับพื้นฐานที่ขึ้นกับเมืองหรือเทศบาล อยู่ภายใต้กฎหมายว่าด้วยการปกครองท้องถิ่น โดยการปกครองระดับบ้านนี้มีครอบครัวเป็นสมาชิก โดยการจัดตั้งองค์กรปกครองท้องถิ่นระดับบ้าน กฎหมายกำหนดเงื่อนไขดังนี้ (๑) ภูมิศาสตร์ และ (๒) จำนวนประชากร เช่น กรณีอยู่ในตัวเมือง ต้องมีประชากรอย่างน้อย ๑๐,๐๐๐ คน กรณีอยู่นอกเมือง ก. พื้นที่ราบ ต้องมีประชากรอย่างน้อย ๕๐๐ คน ข. ไม่ใช่พื้นที่ราบ ต้องมีประชากรอย่างน้อย ๒๐๐ คน หรือเงื่อนไขอื่น ๆ เช่น การพัฒนาประเทศ เป็นต้น

องค์กรปกครองท้องถิ่น ระดับบ้าน มีหัวหน้าเรียกว่า “นายบ้าน” ทำหน้าที่รับผิดชอบและปกครองสมาชิกในระดับบ้าน

(๙) การบริหารราชส่วนท้องถิ่นระดับบ้าน กับบทบาทการระงับข้อพิพาท

๙.๑ หน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับบ้าน

การปกครองระดับบ้าน มีคณะปกครองหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ภายใต้กฎหมายการปกครองท้องถิ่น ประกอบด้วย นายบ้าน และรองนายบ้าน และมีหน่วย ประกอบด้วยหัวหน้าหน่วย และรองหัวหน้าหน่วย องค์ประกอบของบ้าน มี ๕ หน่วย คือ หน่วยบริหารและการปกครอง หน่วยงานพรรคและองค์กรจัดตั้งมหาชน หน่วยเศรษฐกิจการเมือง หน่วยวัฒนธรรมสังคม หน่วยรักษาป้องกันความสงบ

บทบาทหน้าที่ของนายบ้าน มีหน้าที่ ๑.หน้าที่การให้การศึกษา อบรมเผยแพร่ความรู้ ๒.หน้าที่ในการอนุรักษ์รักษาจารีตประเพณี ๓.คุ้มครองการลงทุนเอกชน ๔.การจัดเก็บรายได้ และรายจ่าย ๕.คุ้มครองพลเมืองและคนต่างด้าว ๖.ป้องกันความสงบเรียบร้อย ๗.ศึกษาปัญหาจากการลงทุนภาครัฐและเอกชน และ๘.พิจารณาแก้ไขข้อขัดแย้งของประชาชนในบ้าน

ในบทบาทการระงับข้อพิพาทและความขัดแย้ง มีการจัดตั้งหน่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระดับบ้าน โดยถือหลักการแก้ไขปัญหาด้วยระบบสังคมจารีตประเพณี เพื่อให้คู่กรณีสมัครใจและยินยอมแก้ไขข้อพิพาทให้สิ้นสุดด้วยสันติวิธี ประนีประนอม เข้าอกเข้าใจกัน

หน่วยไกล่เกลี่ย ประกอบด้วย ๑. หัวหน้าหน่วย ๒. รองหัวหน้าหน่วย ๓.ทหาร/ตำรวจที่เกษียณ ๔.สมาพันธ์แม่หญิงลาว ๕.ชาวหนุ่ม ๖.ผู้ที่ชาวบ้านเคารพนับถือ ๗.ตำรวจบ้าน มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑. แก้ไขข้อขัดแย้งด้วยความประนีประนอม ส่วนใหญ่เป็นเรื่องเล็กน้อย ๒. ศึกษากฎหมายและให้ประชาชนเข้าใจกฎหมาย ๓. ให้ความร่วมมือในการขึ้นทะเบียนการปกครองของบ้าน ๔.ปกป้องสิทธิและผลประโยชน์ของชาวบ้านด้วยความยุติธรรม จะต้องไม่ติดสินบน ผิดกฏไปตามผิด

๙.๒ ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท

เริ่มจากก่อนไกล่เกลี่ย มีการแจ้งให้คู่กรณีรับทราบ จากนั้นหน่วยไกล่เกลี่ยก็จะค้นคว้าหาข้อมูล หาพยานหลักฐานให้ชัดเจน ต่อมาก็จะกำหนดเวลา สถานที่ให้คู่กรณีมาร่วมไกล่เกลี่ยกัน โดยการไกล่เกลี่ยแต่ละครั้ง ก็ต้องลงบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ต่อหน้าคู่กรณีทั้งสองฝ่าย หากไม่สามารถยินยอม หรือตกลงได้ ต้องนำเสนอให้เลขาหมู่บ้าน เป็นผู้ช่วย ให้คำแนะนำแก้ไขไกล่เกลี่ย หากยังไม่ยุติก็จะส่งบันทึกและสำนวนไปที่ห้องการยุติธรรมเมือง หรือศาลเมือง และถือว่าหมดหน้าที่ของหน่วยไกล่เกลี่ย

๙.๓ ข้อห้ามของหน่วยไกล่เกลี่ย

(๑) ไม่ให้นำเอาคดีที่ร้ายแรงทางอาญามาไกล่เกลี่ย จะต้องให้ศาลเมือง แหวงพิจารณา

(๒) ไม่ให้ไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งที่ขัดผลประโยชน์ของรัฐ

(๓) ไม่ให้ปรับไหม หรือลงโทษทางอาญา มีเพียงการไกล่เกลี่ยให้เข้าใจกัน

(๔) ไม่ให้เอาคดีที่ศาลประชาชนตัดสินไปแล้ว มาไกล่เกลี่ยกันอีก

หมายเหตุ หน่วยไกล่เกลี่ย ถือเป็นการไกล่เกลี่ยขั้นหมู่บ้าน มีระบุไว้ในข้อตกลงของรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม

๓.๒.๒ นายบ้านและคณะปกครองหมู่บ้านกับบทบาทหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในสังคมและกระบวนการยุติธรรมทางเลือก ศึกษาพื้นที่วิจัย บ้านโพนสว่าง เมืองศรีสะเกษ แหวงนครหลวงเวียงจันทร์

๑.ประวัติของการไกล่เกลี่ย

การไกล่เกลี่ยมีที่มาตั้งแต่สมัยเจ้าฟ้าจ๋มได้ให้โอราตเบื่องตัน ตั้งแต่สมัยโบราณว่าหากมีคนทำผิด ไม่ให้ลงโทษด้วยการประหารชีวิต เพราะคนคือสิ่งสำคัญในการพัฒนาบ้านเมือง โอราตดังกล่าวทำให้ลาวได้ถือเอาการแก้ไขปัญหความขัดแย้งด้วยการประนีประนอมมาใช้ อีกทั้งนิสัยคนลาวที่เรียบง่าย รักสงบ การไกล่เกลี่ยจึงมีบทบาทให้ชุมชนมีความสงบ และภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปีค.ศ. ๑๙๗๕ รัฐบาลได้ให้ความสำคัญและมีหน่วยงานในชุมชน เรียกว่า “หน่วยไกล่เกลี่ย” เพราะหากใช้ยึดครอง (ยึด-จารีต, คอง-ประเพณี) โดยไม่มีรูปแบบของนิติกรรม จะทำให้เกิดความไม่ชัดเจน ต่อมาจึงได้ให้กระทรวงยุติธรรมออกคำแนะนำแนวทางการไกล่เกลี่ยให้ชัดเจน มีความเป็นเอกภาพ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม แม้ไม่ใช่กฎหมายแต่มีผลบังคับใช้

ในส่วนเรื่องนายบ้าน ได้มีระบุไว้ในกฎหมายการปกครองท้องถิ่น ว่าด้วยเรื่องนายบ้าน ซึ่งกำหนดให้เลือกตั้งทุกสามปี

๒. ข้อมูลของหน่วยใกล้เคียง

จากการศึกษาข้อมูลพื้นที่พบว่า บทบาทของหน่วยใกล้เคียงไม่ใช่แค่ประណมข้อพิพาท เพราะมีบทบาทการติดตามผู้พันโทษ ด้วยการเฝ้าระวัง ให้คำแนะนำ และมีหน้าที่เผยแพร่กฎหมายให้ประชาชนรับรู้ โดยกระทรวงยุติธรรม ได้ให้สมาชิกหน่วยใกล้เคียงเรียนกฎหมาย

ระเบียบคุ้มครองบ้าน สามารถกำหนดเฉพาะบ้านตนเองได้ แต่บังคับได้เฉพาะในบ้าน และต้องไม่ขัดกับกฎหมายหลัก

สมาชิกหน่วยใกล้เคียง ประกอบด้วย ๕-๗ คน โดยประชาชนจะเลือก ผู้ทรงฯ เป็นผู้ที่ประชาชนยอมรับนับถือ ศรัทธา เลื่อมใส ประชาชนจะเป็นคนเลือกด้วยการโหวต เมื่อได้รายชื่อจึงเสนอให้หน่วยงานยุติธรรมของเมือง ให้เจ้าเมืองแต่งตั้ง ประกอบด้วย

สภาผู้เฒ่า ประกอบด้วย สมาชิกแม่หญิง ตัวแทนวัยหนุ่ม หน่วยงานป้องกันความสงบของบ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อบังคับในเรื่องการใกล้เคียง จะมีระบุไว้ว่าคดีใดบ้างที่จะต้องนำมาพิจารณาในหน่วยใกล้เคียง และมีคู่มือคำแนะนำเป็นแนวทางปฏิบัติ

คุณลักษณะของคนที่เป็หน่วยใกล้เคียง คือ ต้องเป็นคนดี ประชาชนยอมรับ ไม่เคยมีข้อพิพาทมาก่อน เสียสละ ถือประโยชน์ต่อส่วนร่วม สุภาพอ่อนโยน โน้มน้าวให้คนที่ขัดแย้งกันประนีประนอมกันได้

ปัญหาที่จะนำสู่การใกล้เคียง คือ ข้อขัดแย้งบุคคลต่อบุคคล ครอบครัวต่อครอบครัว นิติบุคคลกับนิติบุคคล ส่วนใหญ่เป็นคดีทางแพ่ง เช่น วัวไปกินข้าวในไร่ ความขัดแย้งเรื่องที่ดิน ทรัพย์สินสมบัติ การกู้ยืมเงิน ปัญหาหนี้สิน และปัญหาขัดแย้งทางครอบครัว เช่น ปัญหาหย่าร้าง

การแบ่งคดีทางแพ่งและอาญา กระทรวงยุติธรรมยังไม่มีบทกำหนดชัดเจน ว่าคดีแพ่งที่เข้าสู่หน่วยใกล้เคียงจะต้องมีจำนวนเงินไม่เกินเท่าไร แต่อยู่ที่การยินยอมทั้งสองฝ่าย ส่วนใหญ่หากเป็นนักธุรกิจมักจะไปใช้กระบวนการยุติธรรมปกติ

รัฐบาลพยายามสนับสนุนให้ใช้การใกล้เคียง เพราะคู่ขัดแย้ง Win/Win ทั้งสองฝ่ายและคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง

คดีอาญาที่สู่การใกล้เคียงได้ คือ คดีที่กฎหมายตัดสินต่ำกว่า ๓ ปีลงมา เป็นคดีไม่ร้ายแรง เช่น การตีกัน การลักทรัพย์ มีทั้งอาญาส่วนตัว และอาญาแผ่นดิน แต่บทลงโทษต้องน้อยกว่า ๓ ปี เช่น การใส่ร้าย การหมิ่นประมาท การด่าทอ การขโมยสิ่งของ การบุกรุกเคหะสถาน เป็นต้น

องค์ประชุมของหน่วยใกล้เคียง การทำงานของหน่วยใกล้เคียง จะต้องมืองค์ประชุมอย่างน้อย ๒ ใน ๓ จึงจะดำเนินการใกล้เคียงได้

ปัญหาของการใกล้เคียง คือ ด้านกฎหมาย ด้านงบประมาณที่สนับสนุนมีน้อย และความร่วมมือ/จิตสำนึกในการดำเนินการร่วมกัน และปัญหาของหน่วยใกล้เคียงที่มีวัยที่แตกต่างกัน ทำให้มุมมองไม่เหมือนกัน

บทลงโทษคดีแพ่ง หากผู้กระทำผิดมีฐานะยากจน ไม่มีเงินใช้คืน จะมีวิธีการด้วยการ ร้องขอความเห็นใจจากเจ้าของทรัพย์/ผู้เสียหาย เพื่อให้ชดใช้น้อยลง หากผู้เสียหายยินยอม หรือให้ใช้แรงงาน แทน แต่ต้องดูสภาพคน หากเป็นเด็กไม่สามารถทำได้ และอีกวิธีหนึ่ง คือ การร้องขอให้พี่น้องช่วยเหลือ

คดี/เหตุการณ์ในแต่ละปีที่ผ่านมาเข้าสู่หน่วยไกล่เกลี่ย ประมาณ ๕ คดีต่อปี ส่วนใหญ่เป็นเรื่องหนี้สิน ที่ผ่านมามีการดำเนินการสำเร็จทุกกรณี เพราะคดีสิ้นสุด

โดยสรุปการไกล่เกลี่ยจะมีปฏิบัติตาม ๑. กฎระเบียบบ้าน ๒.กฎหมาย ๓.มุ่งเน้น หลักการประนีประนอม

๓. ข้อเสนอแนะจากการประชุมกลุ่ม

บทบาทหน้าที่ในการอำนวยความสะดวกในสังคมและกระบวนการยุติธรรม ทางเลือก พบว่าประชาชนเห็นประโยชน์ของการทำหน้าที่ระงับข้อพิพาท ดังนี้

- (๑) ทำให้สมาชิกในระดับบ้านรู้จักกัน เป็นคนในหมู่บ้าน มีการเคารพนับถือผู้ใหญ่
- (๒) ความสัมพันธ์ระดับครอบครัวมีความใกล้ชิด กล้าพูดและเปิดเผยความจริง
- (๓) ทำให้เกิดความสามัคคีปรองดองของคนในหมู่บ้าน
- (๔) เสียค่าใช้จ่ายน้อย

แต่กระนั้น ยังคงพบจุดอ่อนคือ การยอมรับผลการตัดสินระดับบ้านเพราะถ้าตัดสินแล้วฝ่ายหนึ่งไม่ยอมรับก็ต้องเข้าสู่กระบวนการศาลเช่นเดิม หรือคู่กรณีอาจถูกหน่วยไกล่เกลี่ยบังคับให้ยอม ความ หรือเอาความคิดเห็นบุคคลเข้าไปแทรกแซง หรือการนำคดีอาญา ที่มีความผิดร้ายแรงมาพิจารณาใน หน่วยไกล่เกลี่ย ทำให้เกิดช่องว่างในการใช้กฎหมายการให้คดีสิ้นสุด ทั้งที่คดีร้ายแรง เป็นต้น

๔๑

๓.๓ ศึกษาเปรียบเทียบการระงับข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้านจังหวัดบุรีรัมย์ กับคณะกรรมการปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

เรื่อง	คณะกรรมการหมู่บ้าน จังหวัดบุรีรัมย์	คณะปกครองหมู่บ้าน นครเวียงจันทน์
ลักษณะการปกครอง	การปกครองระดับท้องถิ่น	การปกครองระดับท้องถิ่น
กฎหมายรองรับการจัดตั้ง	พระราชบัญญัติ และระเบียบ กระทรวง	กฎหมาย / คำสั่งของเจ้าแขวงหรือ เมือง
รูปแบบ	คณะกรรมการ มีประธาน	คณะกรรมการ มีนายบ้าน
การแบ่งหน่วยย่อย	มีคุ้มบ้าน และคณะกรรมการด้าน ต่าง ๆ	มีคณะกรรมการด้านต่าง ๆ
ระบบทนาย	คณะกรรมการหมู่บ้านฝ่ายเด็กและ เยาวชน	ไม่ปรากฏ

ข้อตกลงร่วมกัน	ธรรมนูญหมู่บ้าน	ข้อกำหนดบ้าน (ระเบียบคุ้มครองบ้าน
การมีส่วนร่วม	๑. การเป็นสมาชิกหมู่บ้าน ๒. คณะกรรมการหมู่บ้าน ๓. มติที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) โดยความเห็นชอบของประชาคมหมู่บ้าน	๑. การเป็นสมาชิกหมู่บ้าน ๒. คณะกรรมการคุ้มครองบ้าน ๓. ร่วมจัดทำข้อกำหนดบ้าน
สภาพบังคับ	๑.มาตรการทางสังคม รวมการปรับไหม ๒. มาตรการทางกฎหมาย	๑. มาตรการทางสังคม รวมการปรับไหม ๒. มาตรการทางกฎหมาย
งบประมาณ	๑. งบประมาณที่รัฐจัดสรร ๒. งบประมาณจากกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน	งบประมาณที่รัฐจัดสรร
การระงับข้อพิพาท	ศูนย์ดำรงธรรมหมู่บ้าน	หน่วยไกล่เกลี่ย
หน้าที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท	-เป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาททั้งความแพ่งทุกประเภทหรือความอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ -เป็นศูนย์รับเรื่องราวร้องทุกข์ของราษฎรในหมู่บ้าน	บทบาทของหน่วยไกล่เกลี่ย ไม่ใช่แค่ประนอมข้อพิพาท เพราะมีบทบาทการติดตามผู้พ้นโทษ ด้วยการเฝ้าระวัง ให้คำแนะนำ และมีหน้าที่เผยแพร่กฎหมายให้ประชาชนรับรู้
การสร้างจิตสำนึกร่วมกัน	การสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสร้างพลังขับเคลื่อน การยึดโยงระบบคุณธรรม ความดีความงามและจารีตประเพณีท้องถิ่น หรือ The Good Old Law	การมีวิสัยทัศน์ร่วมตามนโยบายพรรคและสภาแห่งชาติ
การบูรณาการกับรัฐ	การสร้างเครื่องมือเพื่อใช้เป็นต้นแบบในการบริหารราชการแผ่นดิน	นโยบายและคำสั่ง

บทที่ ๔

สรุปและข้อเสนอแนะ

๔.๑ ผลการดำเนินงานและข้อเสนอแนะ

(๑) คณะกรรมการหมู่บ้านของจังหวัดบุรีรัมย์ ตาม B-CM Model และคณะปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีภารกิจด้านกระบวนการยุติธรรมทางเลือก เพื่ออำนวยความสะดวกเรียบร้อยและสงบสุขในสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารรัฐกิจในระดับท้องถิ่น

(๒) ฐานสนับสนุนทางกฎหมายของคณะกรรมการหมู่บ้านเป็นไปตามกฎหมายปกครองท้องถิ่น ท้องถิ่น ได้แก่ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช ๒๔๕๗ พระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. ๒๕๒๒ และระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยหลักเกณฑ์การเป็นกรรมการหมู่บ้าน การปฏิบัติหน้าที่และการประชุมของคณะกรรมการหมู่บ้าน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ส่วนคณะปกครองหมู่บ้าน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นไปตามคำสั่งของรัฐมนตรีกระทรวงยุติธรรม

(๓) ต้นแบบขับเคลื่อน B-CM Model และตัวแบบการขับเคลื่อนคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ได้แก่ (๑) การสร้างจิตสำนึกร่วมกันของทุกภาคส่วน (๒) แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาฯ (๓) คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เข้มแข็ง (๔) ธรรมนูญหมู่บ้าน (๕) แผนพัฒนาหมู่บ้าน (๖) กองทุนพึ่งพาตนเอง หรือกองทุนพัฒนาหมู่บ้าน (๗) การวางระบบการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืน (ระบบทายาท) (๘) การบูรณาการหน่วยงานของรัฐ และ (๙) การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่นายเสรี ศรีหะไตร ผู้ว่าราชการจังหวัดบุรีรัมย์ (ปัจจุบัน) สร้างและออกแบบเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารรัฐกิจ

(๔) การสร้างจิตสำนึกและวิสัยทัศน์ร่วมกันของประชาชนและรัฐ อาศัยหลักจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น

(๕) ปัญหาเรื่องทักษะการทำหน้าที่ระงับข้อพิพาท รวมถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายเบื้องต้น

๔.๒ ข้อเสนอแนะ

(๑) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย :เปลี่ยนแปลงหลักคิดเรื่อง Legal Justice มาสู่ Social Justice ในแผนยุทธศาสตร์ชาติ (นิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ) คือ รัฐควรกำหนดให้กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นภารกิจหลักประการหนึ่งของงานบริหารรัฐกิจทุกส่วน

(๒) ข้อเสนอแนะ

๑. การปรับโครงสร้างอำนาจส่วนท้องถิ่น และกำหนดภารกิจขอบเขตความรับผิดชอบให้ครอบคลุมเรื่องกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการระงับข้อพิพาทในชุมชน ซึ่งควรรวมภารกิจด้านในทุกมิติ ได้แก่ ป้องกันและควบคุมอาชญากรรม การรับเรื่องร้องทุกข์ของประชาชน การเยียวยา การจัดการความขัดแย้ง การไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาท รวมถึงการช่วยเหลือผู้พัวพันโทษในการปรับตัวสู่ชุมชน

๒. การสร้างเครือข่ายกระบวนการยุติธรรมทางเลือกและการระงับข้อพิพาทในชุมชน เช่น หน่วยงานภายในกระทรวงยุติธรรม สำนักงานอัยการสูงสุด สำนักงานศาลยุติธรรม สภาพัฒนาการเมือง สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และถ่ายทอดประสบการณ์ในการทำหน้าที่ระงับข้อพิพาท หรือ การสร้างระบบ Team Coaching